

Forsvareretikk

Ivaretagelse av klientens interesser for enhver pris?

Kandidatnummer: 611

Leveringsfrist: 25.11.2012

Antall ord: 17871

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Oppgavens tema	1
1.2	Avgrensing.....	2
1.3	Metodebruk og rettskilder	2
1.4	Bakgrunn for valg av tema	5
1.5	Kort om etikk.....	5
2	ETABLERING AV FORSVAREROPPDRAGET	7
3	INTERESSEMOTSTRID	14
3.1.1	Dobbeltrepresentasjon	15
3.1.2	Oppdrag mot tidligere klient	17
3.1.3	Kontorfelleskap	20
3.1.4	Klientens samtykke ved interessenmotstrid	23
4	FORTROLIGHET/TAUSHETSPLIKT	24
5	FORSVARERENS PLIKT TIL Å FREMME RETT OG HINDRE URETT ...	27
6	IDENTIFIKASJON MELLOM FORSVARER OG KLIENT	31
7	DOKUMENTINNSYN	34
8	SIKTEDES FORKLARING.....	37
8.1	Politiforklaring.....	37
8.1.1	Bistand til uriktig forklaring, falske bevis eller annen form for uredelighet	38
8.2	Er klientens skylderkjennelse bindende for forsvarer?.....	43
8.3	Ansvar for andre siktede i saken?	45
8.4	Forhandlinger med aktoratet.....	46

8.5	Skylderkjennelse kun overfor forsvarer	49
9	OPPTREDEN I MEDIA	53
10	KONSEKVENSER VED BRUDD PÅ DE ETISKE RETNINGSLINJER.....	58
11	KONKLUSJON	60
12	LITTERATURLISTE	63

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema

Hensikten med denne oppgaven er å prøve å belyse etikkens grenser i spørsmål som en forsvarsadvokat møter under oppdraget. Etter Advokatforeningens egne ”Regler for god advokatskikk” pkt 2.1 første ledd er ”en advokats oppgave å fremme rett og hindre urett”. Samtidig skal advokaten etter pkt 2.1 annet ledd ” ivareta sin klients interesser ”. Dette er en vanskelig og utfordrende balansegang som kan sette forsvareren i en vanskelig etisk situasjon. I noen tilfeller vil de to målene kanskje også være uforenelige.

Det er ingen tvil om at dersom en advokats handlinger er straffbare er de også automatisk uetiske. Selv om advokatens handlinger ligger innenfor det lovlige kan handlingene likevel oppfattes som uetiske.¹ ”Regler for god advokatskikk” og ”Retningslinjer for forsvarere” setter snevrere grenser enn lovgivningen når det kommer til hva en forsvarer kan foreta seg. Hovedtema for oppgaven er hvor langt forsvareren har anledning til å gå for å ivareta klientens interesse. Har forsvareren anledning til å ivareta klientens interesser for enhver pris? Med utgangspunkt i ”Retningslinjer for forsvarere” og ”Regler for god advokatskikk” skal jeg søke å belyse hvor grensene bør trekkes. ”Retningslinjer for forsvarere” og ”Regler for god advokatskikk” omtales heretter som henholdsvis ERL og RGA.

I noen tilfeller finner forsvarer veiledning for riktig etisk opptreden i retningslinjene, men ofte vil han havne i situasjoner som verken er regulert i retningslinjer eller lov. Han må da fatte sine valg ut i fra en tolkning av de øvrige tilgjengelige rettskildene.

¹ *Bernhardt, Peter Lauritz: God advokatskikk og etiske rammer for utøvelse av advokatyret s.246 Knudzon og Omsted: Å være advokat*

1.2 Avgrensning

Det er etikkens grenser i forsvarergjeringen som er fokus for oppgaven. En avgrensning mot generell etikk er nødvendig og jeg kommer derfor kun kort inn på tema. Målet med oppgaven er å belyse forsvareroppgavens grenser ut i fra gjeldene rett. Et rettsosnologisk perspektiv på forsvareretikken faller derfor utenfor oppgavens tema.

Utgangspunktet for oppgaven er først og fremst en tolkning av ERL. Jeg tar ikke for meg punkt for punkt i retningslinjene, men går inn på problemstillinger som jeg mener er særlig aktuelle og som reiser interessante etiske spørsmål. ERL er en utdypning og presisering av RGA. I tilfeller der ERL ikke regulerer det aktuelle tema, vil jeg ta utgangspunkt i RGA.

1.3 Metodebruk og rettskilder

Ved bruk av juridisk metode søker man å klargjøre hva som er gjeldene rett når man skal ta standpunkt til et rettsspørsmål. Det innebærer å klargjøre hvilke regler som gjelder, hvilket innhold de har og endelig hvordan et enkelttilfelle rettslig sett skal bedømmes.² Videre følger en oversikt over hvilke rettskilder som er relevante for oppgaven.

Som hovedregel er lovtekst det naturlige utgangspunktet i den juridiske metode og har normalt størst vekt blant rettskildene. Det finnes i midlertidig lite lovtekst som regulerer hvordan advokaten bør opptre når det kommer til forsvareroppgaven. Som rettskilde tillegges lovtekst mindre vekt i oppgaven enn den normalt ellers har.

Relevante bestemmelser er først og fremst Domstolloven § 224. Bestemmelsens første ledd fastslår at ”advokatvirksomhet skal utøves i samsvar med god advokatskikk”. Advokatforeningen har med hjemmel i domstolloven § 224 annet ledd utarbeidet egne retningslinjer for hva som er å anse som ”god advokatskikk”. Disse kommer jeg nærmere inn på nedenfor.

² Eckhoff, Torstein, Rettskildelære side 15

Andre lover av betydning er straffeprosessloven. § 94 første ledd slår fast at ”siktete har rett til å la seg bistå av forsvarer på ethvert trinn av saken”. Siktedes rett på forsvarer er også slått fast i EMK art.6 c. Videre setter straffeloven i noen tilfeller absolutte skranker for hva en advokat/forsvarer kan foreta seg. For eksempel straffes medvirkning til falsk forklaring etter straffelovens § 166. De absolutte skranker i straffeloven vil behandles på de punkter der de er relevante for oppgaven.

Høyesterettspraksis er generelt en viktig rettskildefaktor. Ingen andre rettskildefaktorer har så stor vekt som en Høyesterettsdom når den direkte avgjør et tolkningsspørsmål.³ I Rt.2000 side.1948 slo Høyesteretts kjæremålsutvalg i midlertidig fast at domstolene ikke kan håndheve de yrkesetiske retningslinjene. Rettspraksis får dermed mindre betydning for oppgaven. Det finnes allikevel enkelte avgjørelser som er relevante for oppgaven og som derfor behandles.

Som nevnt har Advokatforeningen med hjemmel i domstolloven § 224 annet ledd utarbeidet egne retningslinjer for hva som er å anse som ”god advokatskikk”. Retningslinjene er en del av advokatforskriften og er inntatt i forskriftens kapittel 12. Ettersom retningslinjene har forskrifts rang, gjelder de for alle advokater, også de som ikke er medlem Advokatforeningen. Normalt må forskrift vike for lov og Høyesterettspraksis dersom det foreligger motstrid. Lov og rettspraksis regulerer i mange tilfeller ikke aktuelle etiske problemstillinger som oppgaven reiser. Dermed vil RGA tillegges stor vekt i oppgaven.

Til RGA er det av Advokatforeningen utarbeidet en kommentarutgave. Kommentارutgaven gir god veiledning for tolkningen av bestemmelsene i RGA og må derfor tillegges stor vekt i oppgaven.

³ Eckhoff, Torstein Rettskildelære side. 161

RGA er utformet for advokater generelt, og kan derfor komme til kort når det gjelder de mer spesielle sidene av advokatyret. For forsvareryret spesielt er det derfor utarbeidet egne retningslinjer.

ERL er utarbeidet av advokatforeningens representantskap og er som nevnt en utdypning av RGA. ERL er ikke en del av advokatforskriften og er dermed ikke bindende for advokater som ikke er medlem av advokatforeningen. ERL har ikke forskrifts rang. Det forutsettes likevel at de følges. Generelt vil retningslinjer tillegges liten rettskildemessig betydning der det finnes andre rettskildefaktorer som regulerer samme spørsmål. På forsvareretikkens område er andre rettskilder bare i begrenset grad representert og advokaten må derfor i stor grad fatte sine avgjørelser basert på en tolkning av bestemmelsene i ERL. Retningslinjene er dermed helt sentrale for oppgaven og vil tillegges stor vekt.

En annen relevant rettskilde er avgjørelser fra den offentlige Disiplinærnemnda og Advokatforeningens eget disiplinærutvalg. Disse behandler klager over brudd på god advokatskikk og belyser ved en tolkning av RGA og ERL hvor grensene for god advokatskikk må trekkes. Som rettskildefaktor kan slike særskilte klageorgan generelt ha særlig betydning på grunn av deres ekspertise på spesielle rettsområder. Det er tilfelle på advokatetikks område og derfor er avgjørelsene fra disiplinærorganene helt sentrale for oppgaven.

Juridisk teori er også en relevant rettskildefaktor selv om litteraturen på området er noe begrenset. Tor Langbach har i sin bok *Forsvareren* gitt en helhetlig fremstilling av forsvarerrollen. Boken gjennomgår forsvarerens oppgaver fra oppdragets start til slutt. Så vidt jeg vet, finnes det ikke andre helhetlige fremstillinger av forsvarerrollen i litteraturen. Derimot er det skrevet en del artikler om både forsvareretikk og juss og etikk. Disse er ofte inntatt som kapitler i bøker som handler om advokatyret generelt, i tidsskrift, avisartikler osv. Det er i metodelæren kjent at juridisk litteratur har en begrenset vekt som rettskildefaktor, og den er sjeldent avgjørende for løsningen av juridiske spørsmål. Allikevel er litteraturen relevant for oppgaven der andre rettskilder er fraværende.

Endelig har vi reelle hensyn som en relevant rettskildefaktor. Når det er snakk om reelle hensyn siktes det til en allmenn oppfattelse av hva som er "rett og galt", en rimelighetsvurdering. Det legges til grunn at det eksisterer en allmenn rettsfølelse, en folkelig oppfatning av hva som er rettferdig. Dette er uskrevne normer som en forventer at en advokat følger. I en del situasjoner får ikke advokaten særlig veiledning fra de øvrige rettskildene. De reelle hensyn vil i slike tilfeller ofte være utslagsgivende for advokatens valg og får derfor stor rettskildemessig betydning for oppgaven.

1.4 Bakgrunn for valg av tema

Yrkesetikken er på ingen måte i fokus i løpet av jusstudiet. Det eneste innblikk jeg som jusstudent fikk i etikken, var et 2 dagers kurs på 4.avdeling.

Familie og venner har ofte henvendt seg til meg med spørsmål som: Hvordan kan noen forsvare han der? Og hvordan kan forsvarer prosedere på frifinnelse når klienten åpenbart er skyldig? Jeg syntes det var vanskelig å svare dem på dette. Jeg hadde rett og slett for lite kunnskap om tema. Selvfølgelig visste jeg med bakgrunn i straffeprosessen at enhver tiltalt i en straffesak har krav på en rettferdig rettergang har dermed også krav på å bli forsvart. Noe særlig mer visste jeg derimot ikke. Jeg ønsket å lære mer om de etisk vanskelige situasjoner en forsvarsadvokat møter og få bedre innsikt i hvor langt advokaten faktisk har anledning til å gå for å ivareta klientens interesser.

1.5 Kort om etikk

Kort fortalt er etikk læren om hva som er rett og galt.⁴ Det er snakk om retningslinjer for hvordan man bør oppføre seg. Den allmenne etikk kan være nyttig å ha i "bunn" for forsvarere. Spesielt gjelder dette dersom man ikke finner veiledning i aktuelle rettskilder. Utgangspunktet for denne oppgaven er imidlertid forsvareretikk, og dermed de mer spesielle

⁴ <http://www.filosofi.no/etikk.html>

retningslinjene som foreligger på området. På denne bakgrunn går jeg ikke nærmere inn på den allmenne etikk som sådan.

2 Etablering av forsvareroppgjøret

Det er ikke fritt frem for advokater når det kommer til å sikre seg klienter. Tema under dette punkt er hvordan forsvareroppgjøret kommer i stand og hvilke begrensninger advokaten må forholde seg til i denne sammenheng. Først behandles siktedes frie forsvarervalg. Deretter behandles advokatens tilnærming til aktuelle klienter ved etableringen av oppdraget.

Straffeprosessloven § 94 første ledd legger til grunn at ”siktete har rett til å la seg bistå av en forsvarer etter eget valg på ethvert trinn av saken”. Også etter EMK art.6 (3) c har siktet rett til ”å forsvare seg med rettslig bistand etter eget valg” som en av hans minimumsrettigheter i utøvelsen av en rettferdig rettergang.

Etter ERL pkt. 1.1 ”velger klienten selv hvem som skal være forsvarer (fritt forsvarervalg)”.

Lovteksten, konvensjonstekst og retningslinjen er her sammenfallende og de ulike vektforhold som rettskildene representerer får ikke betydning. At rettskildene trekker i samme retning tyder derimot på at siktedes rett til fritt forsvarervalg må etterleves strengt.

Bakgrunnen for det frie forsvarervalg er hensyn til siktete. Det må være et tillitsforhold mellom siktete og forsvarer, og dette oppnås lettest dersom siktete selv avgjør hvem som skal sikre hans forsvar under saken. Hvordan forsvareroppgjøret mellom siktete og forsvarer etableres, knyttes det derimot begrensninger til.

Så vidt meg bekjent er spørsmål knyttet til etablering av forsvareroppgjøret verken regulert i lov eller rettspraksis. Hvordan oppdraget kan komme i stand må derfor løses ut i fra øvrige tilgjengelige rettskilder.

Det følger av ERL pkt. 1.2 at ”en advokat må ikke påta seg forsvareroppgjøret uten etter direkte anmodning fra klienten, fra en annen advokat på en klients vegne, eller fra andre

med fullmakt fra klienten...”. Det samme utledes av RGA pkt 3.1.1 som tilsvarer pkt 1.2 i ERL.

Spørsmålet blir hva som ligger i ”direkte anmodning fra klienten”? Kan det tillates at forsvareropdraget etableres på bakgrunn av at f eks klientens nærstående tar kontakt med advokaten? Kan andre en klientens nærstående henvende seg til advokaten på klientens vegne?

Retningslinjene gir ingen klare svar på hvordan grensene må trekkes. Bestemmelsens grenser må skje ut i fra en tolkning av andre tilgjengelige rettskilder.

Ut i fra en naturlig forståelse av ordlyden er der nærliggende å anta at oppdraget kun kan etableres dersom klienten personlig tar kontakt med advokaten, jf ” direkte anmodning fra klienten”. Dette taler for at klientens nærstående eller andre ikke har anledning til å henvende seg på klientens vegne.

Kommentarutgaven til RGA under pkt 3.1.1, legger derimot til grunn at det må være rom for henvendelse fra andre enn klienten dersom det skjer på klientens vegne.

Disiplinærnemndas avgjørelse ADA-2007-D88 taler for å tillate henvendelse til advokat fra andre enn klienten selv. I saken var den innklagede advokat beskyldt for opptreden i strid med god advokatskikk etter RGA pkt 3.1.1. Spørsmålet var om inngåelse av forsvareropdraget var i strid med de etiske retningslinjer. Advokaten i saken ble oppnevnt som forsvarer for en innsatt i fengsel på bakgrunn av at ansatte i fengselet tok initiativ og henvendte seg til advokaten på vegne av den innsatte. Disiplinærnemnda konkluderte med at denne typen opptreden ikke var i strid med god advokatskikk etter RGA 3.1.1.

Avgjørelsen legger til grunn at det må tillates andre en klient å ta kontakt med advokaten på klientens vegne. Etersom det var fengselsansatte som henvendte seg til advokaten i sa-

ken, kan man ut i ”fra det mer til det mindre” tolkning legge til grunn at også klientens nærstående har anledning til å henvende seg til advokaten på vegne av klienten.

Det er ikke usannsynlig at det kan oppstå situasjoner som gjør det umulig for klienten å komme med en direkte anmodning til advokaten, f eks ved sykdom. Det vil på bakgrunn av prinsippet om det frie forsvarervalg virke lite rimelig dersom en klient ikke får oppnevnt ønsket forsvarer fordi han selv er avskåret fra ”direkte å anmode” advokaten. Også reelle hensyn taler for at andre må kunne henvende seg til en advokat på vegne av klienten.

Det avgjørende er at anmodningen om en bestemt forsvarer må komme fra klienten selv. Henvendelsen kan komme fra en andre enn klienten, så lenge det er klientens ønske som ligger i bunn for anmodningen.

Neste spørsmål er hvilke skritt det er tillatt at advokaten selv tar for å sikre seg klienter. Det legges til grunn for den videre drøftelse at verken klienten eller andre på klientens vegne har kommet med anmodning til advokaten på forhånd.

ERL pkt 1.3 regulerer advokatens tilnærming til aktuelle klienter. ”En advokat skal ikke på eget initiativ kontakte en mistenkt/siktet for å få forsvareropdrag, og skal ikke ta initiativ til overtagelse av forsvareropdrag fra annen advokat”.

Etter en naturlig forståelse av ordlyden omhandler retningslinjen advokatens kontakt med mistenkt/siktet som allerede er representert ved advokat og tilfeller hvor mistenkt/siktet ikke er representert. Ut ifra et forsvareretisk perspektiv er situasjoner hvor siktede allerede er representert ved advokat mest interessant og den videre drøftelse vil ta utgangspunkt i en slik situasjon.

Å ”ta initiativ til overtagelse av forsvareropdraget fra annen advokat” i strid med ERL pkt 1.3 kan tolkes dit hen at advokaten på en eller annen måte forsøker å påvirke mistenkte/siktede til å bytte forsvarer. Dersom advokaten forsøker å påvirke mistenkt/siktet i ret-

ning av at han bør overta forsvareropdraget, er dette i prinsippet det samme som ”klientnapping/kapring”.

Spørsmålet blir: hvilken kontakt med mistenkt/siktet bedømmes som ”initiativ til overtagelse av forsvareropdrag” i strid med ERL pkt 1.3 og hva må tillates?

Det må antas at forbudet må etterleves strengt, jf ”skal ikke”. At advokater på eget initiativ oppsøker aktuelle klienter, f eks ved at de dukker opp i fengselet, rammes direkte av ordlyden i ERL pkt 1.3 og strider derfor uten tvil mot god forsvarerskikk.

Ut i fra en alminnelig forståelse av ordlyden, jf ”advokat skal ikke på eget initiativ kontakte en mistenkt/siktet”, kan det være nærliggende å legge til grunn at all aktivitet fra advokatens side for å få i havn forsvareropdrag vil stride med pkt 1.3. Den klare hovedregel etter ERL pkt 1.2 er tross alt at klientens selv skal kontakte advokaten dersom han ønsker bistand, ikke omvendt.

Retningslinjen gir ingen klare svar på hva som kan tillates og vi må derfor søke løsningen ut i fra en tolkning av andre tilgjengelige rettskilder. Først og fremst i avgjørelser fra disiplinærmyndighetene som har behandlet spørsmålet i en del avgjørelser.

I saken ADA-2007-D30 henvendte en advokat seg flere ganger ved brev til en person som satt varetektsfengslet. Siktete i saken var allerede representert av advokat. Disiplinærnemnda uttalte ”brevene er et klart forsøk på å overtale klageren til å begjære innklaget advokat oppnevnt som forsvarer i stedet for den eller de forsvarere han da hadde”. Nemnda konkluderte med at advokaten hadde opptrådt i strid med retningslinjene for forsvarere pkt 1.3 ved denne tilnærmingen til siktete i saken.

Å sende brev til mistenkt/siktet med et slikt innhold vil være å ”ta initiativ til overtagelse av forsvareropdrag fra annen advokat” altså i strid med ERL pkt 1.3.

På den annen side har vi saken ADA-2004-171. Advokaten var innklaget for disiplinærutvalget for forsøk på å kapre klient fra en annen advokat. Den innklagede advokat hadde hørt rykter om at den siktede ønsket å bytte forsvarer til innklagede. Innklagede ringte på denne bakgrunn etterforskeren i saken. På dette tidspunkt satt etterforskeren i avhør med siktede og innklagede fikk snakke direkte med siktede. Etterforskeren overhørte samtalen og utarbeidet i den sammenheng et referat. Utvalget la til grunn at ” i dette notatet fremkommer det intet som underbygger at innklagede i samtalen med siktede aktivt skal ha forsøkt å verve denne som sin klient”. Disiplinærutvalget la også vekt med at samtalen fant sted med etterforskerens samtykke og mens han overhørte samtalen. Utvalget konkluderte med at forholdet ikke kunne bedømmes som å ”ta initiativ til overtagelse av forsvareropdrag fra annen advokat” etter ERL pkt 1.3.

Saken belyser at ikke enhver kontakt med en mistenkt/siktet på initiativ fra advokaten vil stride mot ERL pkt 1.3.

Også i disiplinærutvalgets sak ADA-2008-16 konkluderte utvalget med at advokatens oppreden ikke var strid med retningslinjer for forsvarere pkt 1.3. Klager i saken anførte at innklagede advokat hadde bedrevet klientnapping ved å dele ut visittkort i fengselet. Den innklagede advokat bestred at han gav ut visittkort i den hensikt å nappe klienter fra andre advokater. Disiplinærutvalget uttalte: ” Det er naturligvis ikke i strid med retningslinjene å gi visittkort til sine egne klienter, men dersom det uten foranledning gis flere visittkort i den hensikt å få disse spredd, vil det etter omstendighetene kunne ses på som et initiativ til overtagelse av et forsvareropdrag. På bakgrunn av omstendighetene i saken la utvalget likevel til grunn at ” situasjonen ved at advokaten etterlater visittkort hos egne klienter slik at disse eventuelt vil kunne bli gjort tilgjengelig for innsatte i fengselet som overfor advokatens egne klienter allerede har gitt uttrykk for et mulig ønske om forsvarerbytte, kan ikke bedømmes som et ”initiativ til overtagelse av et forsvareropdrag” slik som omhandlet i pkt 1.3 i retningslinjer for forsvarere”.

Ut ifra en tolkning av avgjørelsene kan man legge til grunn at advokater i stor grad bør respektere allerede etablerte forsvarer – klient forhold. Samtidig viser avgjørelsene at ikke all kontakt med mistenkt/siktet bedømmes som ”initiativ til overtagelse av forsvareropdrag fra annen advokat”. Det avgjørende er om advokaten ved kontakten aktivt har forsøkt å få klienten til å bytte forsvarer.

Dersom en advokat kontakter en mistenkt/siktet, som allerede er representert ved advokat, med lovnader om frifinnelse eller gaver dersom klienten velger han som advokat, vil en slik opptreden uten tvil være et forsøk på å overbevise klienten om å bytte advokat. En slik fremgangsmåte omfattes derfor av forbudet mot ”å ta initiativ til overtagelse av forsvareropdrag fra annen advokat”, og kan ikke tillates. I samme retning trekker ERL pkt 1.5 som fastlegger at ”advokaten ikke skal yte vederlag for forsvareropdrag”.

Det har vært hevdet i media⁵ at tolker har fungert som agenter for enkelte advokater ved at de anbefaler advokaten som forsvarer til fengselsinnsatte. Et slikt ”initiativ” fra advokaten er klart i strid med pkt 1.3 og strider mot god forsvarerskikk.

Å snakke nedlatende og spre rykter om navngitte advokater for å få klienter til å bytte forsvarer, vil antakeligvis også omfattes av forbudet mot å ” ta initiativ til overtagelse av forsvareropdrag” i strid med ERL pkt 1.3, og bør derfor unngås.

Et annet moment som trekker i retning av at advokater bør respektere etablerte forsvarerforhold er pkt 1.4. Det heter her at ”ved henvendelse fra klienter som allerede er representert ved en annen forsvarer, skal det utvises forsiktighet”. Også hensynet til kollegial tillit etter RGA pkt 5.1 tilsier at advokaten generelt må vise tilbakeholdenhet ved tilnærming til klienter som allerede er representert.

⁵ <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=10036355>

På denne bakgrunn må det legges til grunn at alt initiativ advokaten tar med den hensikt å få klienter som allerede er representert ved advokat til å bytte forsvarer, er i strid med ERL pkt 1.3. Opptreden med dette formål er klart uetisk og kan derfor ikke tillates. Advokaten bør dessuten ha hovedregelen om hvordan forsvareropdraget bør etableres i bakhodet. Det klare utgangspunkt er at advokaten ikke selv skal kontakte aktuelle klienter, men at klienten skal ta kontakt med advokaten dersom han ønsker dennes bistand.

3 Interessemotstrid

”Dersom det er tvil om en interessekonflikt avskjærer advokaten fra å ta oppdraget, bør denne tvil gå utover advokaten”.⁶

Det som her skal belyses er interessemotstrid ved forsvareropdraget. Interessemotstrid foreligger dersom klienter i samme eller forskjellige saker har ulike og uforenelige interesser. En slik motstrid vil kunne hindre advokaten å ivareta klientens interesse fullt ut. Det er klientens interesse som er i fokus, og på grunn av hensynet til klienten, oppstilles det begrensninger for hvilke oppdrag en forsvarer kan ta.

Den klare hovedregel er siktedes lovbestemte rett til selv å velge sin forsvarer etter straffeprosessloven § 94. Siktedes frie forsvarervalg er også slått fast i ERL pkt 1.1.

De forsvareretiske retningslinjene begrenser derimot forsvarers mulighet til å ta oppdraget dersom det foreligger fare for motstrid. Det heter i pkt.1.7 første ledd at en advokat ikke må påta seg forsvareropdrag ”hvis det kan oppstå interessemotstrid i samme sak, eller forskjellige saker med advokatens andre klienter eller i forhold til fornærmede. Det samme gjelder nåværende klienter til en annen advokat ved samme kontor.”

Etter straffeprosesslovens §§ 102 og 105 kan retten oppnevne en annen forsvarer en den siktede har valgt dersom det bla foreligger forhold som gjør at oppnevningen må anses som ”utilrådelig”. Motstrid kan være et slikt forhold.

Lovtekst og retningslinje uttrykker her i prinsippet samme mening og er derfor i stor grad sammenfallende. I motsetning til strpl §§ 102 og 105, regulerer imidlertid ERL pkt 1.7 motstridsproblematikken særskilt for forsvareryrket. Etter ordlyden er forsvarer pliktig til

⁶ *Bernhardt, Peter L* Å være advokat side. 257

selv å vurdere motstridsproblematikken allerede ved avgjørelsen om han skal ta forsvareroppdraget eller ikke, jf ” hvis det kan oppstå”. Retningslinjen setter strengere grenser enn lovt teksten og forsvarer må først og fremst forholde seg til denne for ikke å handle i strid med god forsvarerskikk.

Regler for god advokatskikk regulerer hovedreglene for advokater generelt når det kommer til spørsmålet om interessekonflikt. RGA pkt 3.2.1 lyder: ”En advokat skal ikke påta seg oppdrag hvis det som følge av oppdraget oppstår risiko for brudd på advokatens lojalitet og fortrolighet overfor klientene eller brudd på advokatens plikt til uavhengighet”.

Ut i fra bestemmelsens ordlyd, rammes allerede risikoen for at advokaten ved oppdraget er *egnet* å skape interessekonflikt. De ulike situasjoner hvor interessekonflikt er egnet til å oppstå er nærmere regulert av RGA under pkt. 3.2. De viktigste og mest interessante situasjoner ut i fra et forsvareretisk ståsted er dobbeltrepresentasjon, oppdrag mot tidligere klient og advokatfelleskap. Jeg tar derfor utgangspunkt i disse.

3.1.1 Dobbeltrepresentasjon

”For flere siktede som har motstridende interesser, kan ikke samme person være forsvarer”, jf hovedregelen etter Straffeprosessloven § 95 fjerde ledd.

Etter RGA pkt.3.2.2 må ikke en advokat i samme sak ” rådgis, representere eller handle på vegne av to eller flere klienter hvis det foreligger eller oppstår motstridende interesser mellom dem i saken eller det er en klar risiko for dette”.

I motsetning til ordlyden i § 95 fjerde ledd, taler ordlyden i RGA for at advokaten allerede før han avgjør om han vil ta oppdraget, bør undersøke om det ”foreligger” motstridende interesser mellom klientene. RGA pkt 3.2.2 legger altså strengere føringer på advokaten enn lovbestemmelsen.

I kommentarutgaven til RGA under 3.2.2 punkt om dobbeltrepresentasjon, uttales det at advokaten ”bør nøye vurdere kollisjonsfaren før han påtar seg å bistå flere klienter i samme sak”. Tar forsvarer oppdraget uten å forsikre seg om motstrid foreligger, handler han derfor i strid med pkt 3.2.2. Advokaten er pliktig til å undersøke/vurdere om han har anledning til å ta oppdraget. Videre slås det fast i kommentarutgaven: ”om vurderingen er vanskelig og konklusjonen beheftet med noen grad av usikkerhet, bør advokaten avstå fra dobbeltrepresentasjonen”.

Dersom advokaten representerer flere klienter som uten tvil har motstridende eller konkurrerende interesser rammes dette direkte av ordlyden.⁷ Det interessante er derimot hvor grensene må trekkes i mer uklare tilfeller.

Så vidt meg bekjent finnes det lite rettspraksis og disiplinæravgjørelser som omhandler saker hvor en forsvarer representerer flere siktede. Jeg viser derfor til den eldre avgjørelsen i Rt. 1929 side 216.

I dommen nektet to av de siktede å avgi forklaring. Dermed var det også uklart om deres interesser i saken var motstridende. Samme forsvarer kunne derfor ikke oppnevnes for de to siktede. Dommen er et uttrykk for at det vil kunne være ”risiko” for motstrid i en straffesak dersom det er uenighet blant klientene om graden av straffeskyld. Advokaten bør ikke påta seg et forsvareropdrag for flere klienter i et slikt tilfelle. Dommen er gammel, men på tross av dette må den anses å ha en viss rettskildemessig betydning da situasjon ikke er utenkelig i dag.

På denne bakgrunn kan det uten tvil slås fast at dersom to siktede i en straffesak skylder på hverandre foreligger det motstrid. I et slikt tilfelle har klientene ulike og uforenlige interesser. Advokaten avskjæres da fra å ta oppdraget for begge klientene.

⁷<http://www.advokatforeningen.no/Etiske-regler/God-advokatskikk/kommentarutgaven/3-Forhold-til-klienten/#3.2>

Motsetningsvis kan vi trekke den slutning at en advokat må ha anledning til forsvare flere siktede i en straffesak dersom klientene ikke har motstridende interesser og det er ”klart” at motstrid heller ikke vil oppstå.

Om motstrid ikke foreligger ved oppdragets start kan dette tale for at forsvarer har anledning til å representere flere klienter. I mange tilfeller vil det være vanskelig å forutse at eventuell motstrid kan oppstå lengre ut i oppdraget. På den annen side begrenser pkt 3.2.2 forsvarer ved at han heller ikke må ta oppdraget dersom det er ”risiko” for at motstrid kan oppstå. Ordlyden krever derimot at denne risikoen må være ”klar”. Det trekkes i retning av at det må være rimelig tydelig for forsvareren at slik motstrid kan oppstå, dersom han skal være avskåret fra å ta oppdraget.

Rettskildene på området for dobbeltrepresentasjon gir liten veiledning. På den annen side er ordlyden i RGA pkt 3.2.2 rimelig klar på at forsvarer bør unngå oppdrag for flere klienter dersom han er i tvil om klientene har eller vil kunne få motstridene interesser.

Det avgjørende er til syvende og sist hensynet til klientens interesser. Dersom dobbeltrepresentasjon hindrer forsvarer å ivareta klientens interesse fullt ut, foreligger det motstrid og advokaten er avskåret fra å ta oppdraget.

3.1.2 Oppdrag mot tidligere klient

Hovedregelen etter RGA pkt 3.2.4 første ledd er at en advokat ”skal være varsom med å ta oppdrag mot en tidligere klient”.

Etter en naturlig forståelse av ordlyden kan det være nærliggende å legge til grunn et generelt prinsipp om at advokater generelt bør unngå å ta oppdrag mot tidligere klienter, jf ”skal være varsom”. Ut i fra en antitetisk tolkning av ordlyden er en advokat allikevel ikke avskåret fra å ta et oppdrag mot en tidligere klient. Om et oppdrag mot tidligere klient kan tillates avhenger av 2. ledd i bestemmelsen.

Etter RGA pkt 3.2.4 annet ledd ”skal advokaten avstå fra å påta seg oppdrag mot en tidligere klient dersom advokatens kjennskap til den tidligere klients forhold vil kunne brukes til urettmessig fordel for den nye klient eller medføre skade for den tidligere klient”. Ut i fra ordlyden er det avgjørende om advokaten på en eller annen måte kan eller vil misbruke den informasjonen han har om den tidligere klient, jf ”urettmessig”.

Ordlyden i pkt 3.2.4 er svært skjønnsmessig formulert og gir ikke noe konkret veiledning for hvilke forhold som konkret avskjærer forsvarer fra å ta oppdraget. Vi må derfor se hen til andre tilgjengelige rettskilder.

I avgjørelsen fra ADA-2003-3 la disiplinærutvalget til grunn at det ikke var i strid med god advokatskikk å påta seg forsvareropdrag for en klient som var siktet for drap på en person som advokaten hadde bistått to år tidligere. Utvalget uttalte at ”innklagede møtte som forsvarer for avdøde i fengslingsmøte vel 2 år forut for at innklagede senere ble oppnevnt som forsvarer for en person som er siktet for drapet av den tidligere klient. Oppdraget som innklagede hadde for avdøde var av svært begrenset karakter ved bistand i forbindelse med varetektsfengsling og utarbeidelse med støtteskriv til lagmannsretten i den forbindelse”. Utvalget la til grunn at denne kontakten var så begrenset at den ikke ville stride mot RGA pkt.3.2.4.

Avgjørelsen belyser at advokaten ikke i ethvert tilfelle er avskåret fra å ta oppdrag mot en tidligere klient. Dersom advokaten kun representerte klienten i et kort tidsrom og kontakten mellom dem var svært begrenset, vil det i noen tilfeller verken forekomme ”urettmessig fordel for ny klient eller medføre skade for tidligere klient”. Et slikt tilfelle åpner for at advokaten kan ta et oppdrag mot tidligere klient.

På den annen side må vi se hen til hovedregelen i pkt 3.2.1. Reelle hensyn taler for at tidligere klienter må ha krav på ”advokatens lojalitet og fortrolighet” også etter at oppdraget er avsluttet. Kommentartutgaven til RGA pkt 3.2.4 legger til grunn en streng vurderingsnorm når det kommer til advokatens fortrolighetsplikt. Videre uttales det: ” Er det noen som helst

fare for bruk av fortrolige opplysninger eller omstendighetene er slik at den tidligere klient kan ha mistanke om dette, kan advokaten ikke påta seg oppdraget”. Hensynet til lojalitet og fortrolighet mellom klient og forsvarer må derfor veie tungt dersom advokaten vurderer oppdrag mot tidligere klient.

Det må være nærliggende å anta at dersom en advokat tidligere har representert klienten, vil kjennskapen til den tidligere klients forhold som oftest innebære en viss risiko for ”urettmessig” bruk. Kanskje forsvarer ikke bevisst ønsker å misbruke fortrolige opplysninger. Men faren for at dette skjer ubevisst er trolig til stede.

Langbach mener forsvarer bør være svært tilbakeholden i forhold til å ta på seg oppdrag hvor fornærmede i saken er en tidligere klient av advokaten. Han uttaler: ”Er en tidligere klient fornærmet, bør man nok stort sett avstå fra det aktuelle oppdraget, selv om oppdraget ikke innebærer noe misbruk av opplysninger man har. Følelsen ved å prøve å påvise at en tidligere klient er en løgner, er ikke god”.⁸

Retningslinjens budskap er forholdsvis klart, jf ”skal være varsom med å ta oppdrag mot tidligere klient”. Advokaten bør på denne bakgrunn generelt være svært tilbakeholden med å ta på seg oppdrag mot en tidligere klient.

Advokaten må foreta en helhetsvurdering på grunnlag av de momenter som foreligger i den aktuelle saken. Bare dersom advokatens kjennskap til den tidligere klient ikke på noen måte vil kunne brukes ”urettmessig til fordel for den nye klient eller medføre skade for den tidligere klient”, kan advokaten ta på seg oppdraget.

⁸ Langbach, Tor Forsvareren side.42

3.1.3 Kontorfellesskap

Etter ERL pkt 1.7 ”må en advokat ikke påta seg forsvareropdrag hvis det kan oppstå interessemotstrid i samme sak eller forskjellige saker i forhold til nåværende klienter til en annen advokat ved samme kontor”.

Etter en fortolkning av bestemmelsen kreves det ikke at motstriden oppstår i samme sak. For den videre drøftelse tas det allikevel utgangspunkt i advokater fra samme kontor som representerer ulike klienter i samme sak. Antakelig oppstår motstrid lettest her.

I den kjente Orderudsaken vurderte Høyesteretts kjæremålsutvalg i to kjennelser spørsmålet om interessemotstrid. Den mulige interessemotstriden oppstod da det ble oppnevnt en medforsvarer for en av de siktede. Denne advokaten tilhørte samme kontor som forsvareren til en annen siktet i saken. Høyesterett vurderte om kontorfellesskapet til advokatene gjorde det ”utilrådelig” etter straffeprosessloven § 102 første ledd å oppnevne advokaten som medforsvarer.

I den første kjennelsen Rt. 2001 side 465, uttalte kjæremålsutvalget at det ”ved vurderingen om en oppnevning er utilrådelig etter strpl § 102, bør reglene om god advokatskikk og advokatforeningens retningslinjer for forsvarere, tillegges stor vekt”.

I den andre kjennelsen Rt.2001 side. 563, konkluderte kjæremålsutvalget med at oppnevningen ikke var ”utilrådelig” etter strpl § 102. Det ble blant annet lagt vekt på at det ville være negativt for siktede å skifte medforsvarer på et så sent tidspunkt. Dette til tross for at kontorfellesskapet kunne være egnet til å skape interessemotstrid.

Advokaten som tok oppdraget som medforsvarer ble klaget inn for disiplinærmyndighetene for opptreden i strid med god forsvarerskikk. Disiplinærutvalget i saken ADA-2001-88 konkluderte med at forsvareren hadde opptrådt i strid med retningslinjer for forsvarere da han påtok seg forsvareropdraget til tross for at en advokat ved samme kontor var oppnevnt som forsvarer for en annen klient i saken. Utvalget la vekt på at det av ” hensynet til publi-

kums tillit til rettspleie og advokater, samt også hensyn til medias dekning av større straffesaker, er svært viktig at advokatene overholder de etiske regler for profesjonen, herunder at det ikke kan sås tvil om advokatenes lojalitet, fortrolighet overfor klientene eller plikt til uavhengighet, jf den grunnleggende regel i de advokatetiske reglers punkt 3.2.1.”.

Avgjørelsene synliggjør at ERL pkt 1.7 setter strengere grenser enn straffeprosessloven for hvilke oppdrag advokaten kan ta. Forsvareropdraget ble ikke kjent ”utilrådelig” etter strpl § 102, men forsvareren som valgte å ta oppdraget handlet likevel i strid med god forsvare-skikk.

Etter ordlyden i pkt 1.7 er det tilstrekkelig at det ”kan” oppstå interessemotstrid. At ordlyden bruker ”kan” tilsier at bare sjansen for at motstrid oppstår er tilstrekkelig for at advokaten ikke må påta seg forsvareropdraget. På bakgrunn av retningslinjens ordlyd må advokaten for det første vurdere om det ved oppdragets oppstart foreligger motstrid ”i forhold til nåværende klienter til en annen advokat ved samme kontor”. Finner advokaten at slik motstrid ikke foreligger må han allikevel undersøke om slik motstrid ”kan” oppstå senere i saken.

Dersom advokaten vurderer at det verken foreligger motstrid og det heller ikke vil oppstå motstrid senere, må advokaten etter ordlyden i utgangspunktet kunne påta seg forsvareropdraget. Etter en naturlig forståelse oppstiller bestemmelsen ikke noe absolutt forbud at advokater i kontorfellesskap tar oppdrag for ulike klienter i samme sak.

Videre skal jeg belyse hvilke forhold ved kontorfellesskapet som er egnet til å skape interessemotstrid for klienten.

Kjennelsen fra Eidsivating lagmannsrett⁹ belyser forhold ved kontorfellesskap som generelt er egnet til å skape risiko for motstrid: ”konkret vil det forhold at forsvarerne har tilgang til de samme lokaler, sekretærtjenester, telefakser m.v, gjøre det vanskelig rent praktisk å

9 LE-2001-247

unngå at fortrolige opplysninger tilflyter motparten, og i alle fall kan det oppstå tvil om diskresjons- og lojalitetsplikten blir tilstrekkelig ivaretatt. Forsvarernes kontorfellesskap kan også gi grunnlag for tvil om de, i tilfelle konflikt, vil være i stand til å kjempe for sine klienters standpunkter fullt ut dersom dette også rammer den medtaltets forvarer...”

Dette er momenter som taler for at advokater i kontorfellesskap bør være varsom ved å ta på seg slike oppdrag. Det er hensynet til klientens interesser som må veie tyngst. Dersom kontorfellesskapet skaper risiko for interessekonflikt i klientens disfavør, må advokaten ikke påta seg oppdraget.

På den annen side finnes det momenter som taler for at det ikke vil stride mot god forsvarerskikk å påta seg oppdrag til tross for at det kan oppstå interessekonflikt mellom klienter på grunn av kontorfellesskap. For det første kan det være knapphet på tilgjengelige forsvarere. For det andre kan tett konsentrasjon av advokater i de store advokatfirmaene¹⁰ føre til at disse firmaene lettere kommer i mulig interessekonflikt enn andre. For det tredje kan det være interessekonflikten oppdages på et sent tidspunkt, slik at det dermed vil stride mot klientens interesse å bytte forsvarer, til tross for at konflikt er oppstått. Man må her velge mellom å bytte forsvarer eller fortsette med den allerede oppnevnte forsvarer til tross for konflikten. Altså kan man i ytterste konsekvens måtte velge mellom “to onder”.

Forsvarer må foreta en helhetsvurdering ut i fra forholdene i saken og spørre seg om oppdraget kan medføre interessekonflikt. Hensynet til klientens interesser må veie tungt i vurderingen.

ERL pkt 1.7 kan vanskelig tolkes på annen måte enn at forsvarere ved samme advokatkontor som hovedregel ikke bør representere ulike klienter i samme sak. Dette er i de fleste tilfeller egnet til å medføre en viss risiko for interessekonflikt som bør unngås. Dersom det

10 Aarseth, Helge Å være advokat side.286

er mulighet for at klientens interesse ikke blir ivaretatt fullt ut pga tilknytning mellom advokatene strider dette mot god forsvarerskikk.

3.1.4 Klientens samtykke ved interesselmotstrid

Tema er betydningen av klientens samtykke ved interesselmotstrid. Både RGA og ERL regulerer betydningen av klientens samtykke.

ERL pkt 1.7 lyder: ”Samtykke fra klient skal ikke tillegges vekt i vurderingen av om advokaten kan påta seg forsvareropdraget”.

Hovedregelen etter RGA pkt 3.2.5 lyder: ”Dersom en advokat ellers er avskåret fra å foreta handlinger eller aktiviteter for en eller flere klienter i henhold til pkt 3.2, skal dette bare gjelde i den utstrekning klienten eller klientene ikke har samtykket i at handlingen eller aktiviteten kan foretas”.

ERL tillegger ikke klientens samtykke betydning i motsetning til RGA hvor klientens samtykke i mange tilfeller vil føre til godkjennelse av oppdraget. Retningslinjene er på denne bakgrunn motstridende.

Ettersom RGA har virkning som forskrift, jf dl § 224 annet ledd, i motsetning til ERL taler det for at RGA går foran ERL. På den annen side er ERL ment å være en presisering¹¹ av RGA og skal sette grensene i situasjoner som berører forsvarere spesielt. I en rapport om interessekonflikt i straffesaker¹² vedtok Advokatforeningens representantskap å skjerpe retningslinjen ved å ta med begrensningen av klientens samtykke i ERL pkt.1.7. Dermed

¹¹ <http://www.advokatforeningen.no/Advokatroller1/Roller/Forsvarsadvokat/Retningslinjer-for-forsvarere/>

¹² Interessekonflikt i straffesaker som forsvareretisk problemstilling. Rapport avgitt av Advokatforeningen og Forsvarergruppen av 1977.

må ERL gå foran RGA. Klientens samtykke får ikke betydning for avgjørelsen om advokaten kan ta forsvareropdraget eller ikke.

4 Fortrolighet/Taushetsplikt

Under dette punkt behandles taushetspliktens grenser. Gjelder taushetsplikten mellom forsvarer og klient uten begrensninger? Finnes det situasjoner hvor forsvarer ut ifra et etisk ståsted bør unntas fra taushetsplikten? I Hvilke situasjoner vil dette i så fall være aktuelt?

Forsvarerens taushetsplikt er for det første regulert i straffelovens § 144: ”Forsvarere i straffesaker som rettstridig åpenbarer hemmeligheter, som er dem betrodd i stillings medfør, straffes med bøter eller fengsel inntil 6 måneder”.

ERL regulerer ikke de etiske grenser for forsvarers taushetsplikt. Vi må derfor se hen til RGA pkt 2.3 som behandler taushetsplikten for advokatyret generelt.

Etter RGA pkt 2.3.2 ”skal en advokat overholde den taushetsplikt som han er pålagt gjennom lovgivningen. Opplysninger advokaten blir kjent med i sitt virke som advokat, må behandles fortrolig også når opplysningene ikke omfattes av hans lovbestemte taushetsplikt. Plikten til fortrolighet er ikke tidsbegrenset.”

Ved en sammenligning av bestemmelsene er det klart at både lovtekst og retningslinjen omhandler advokatens taushetsplikt. Bestemmelsenes innhold er i stor grad sammenfallende og det foreligger dermed ingen motstrid her. RGA pkt 2.3.2 sier uttrykkelig at advokaten er underlagt den lovbestemte taushetsplikt. Etter en fortolkning av retningslinjen er advokaten imidlertid i tillegg pålagt en fortrolighetsplikt som må gjelde på tross av at disse ”opplysningene ikke omfattes av hans lovbestemte taushetsplikt”. Altså er advokaten i RGA tillagt en strengere taushetsplikt/fortrolighetsplikt enn loven tillegger han. Straff etter § 144 er i dette tilfelle den ytterste konsekvens ved brudd på advokatens taushetsplikt.

Spørsmålet er hvor langt advokatens fortrolighets/taushetsplikt strekker seg. Finnes det situasjoner hvor hensynet til klientens krav på forsvarers taushetsplikt må vike for andre hensyn? Eller sagt på en annen måte, er det i noen tilfeller uetisk av forsvarer ikke å bryte taushetsplikten?

Ordlyden i retningslinjen gir ingen holdepunkter for at forsvareren i noen tilfeller kan unntas fra taushetsplikten. Veiledning for hvor grensene skal trekkes må derfor søkes i andre tilgjengelige rettskilder.

I saken ADA-2005-D65 for Disiplinærnemnda hadde en advokat røpet fortrolige opplysninger fra klienten. Klienten hadde meddelt advokaten at hun vurderte å ta sitt eget liv dersom hovedforhandling ble gjennomført. Disiplinærnemnda konkluderer med at advokaten hadde opptrådt i strid med RGA pkt. 2.3.2 ved at han gikk ut med de fortrolige opplysningene om klienten. Nemnda la særlig vekt på at ” en streng etterlevelse i forhold til taushets og fortrolighetsplikten er nødvendig”. Det må allikevel her vektlegges at saken ble avgjort under sterk tvil på grunn av den vanskelige situasjon advokaten befant seg i. På tross av motstridende hensyn la nemnda avgjørende vekt på ”hva som er nødvendig for å holde i hevd grunnleggende prinsipper for en advokats behandling av fortrolig informasjon som er fremkommet gjennom klientforholdet.”

Avgjørelsen belyser at advokatens fortrolighetsplikt går langt og må etterleves strengt, også der viktige hensyn trekker i motsatt retning.

Kommentarutgaven til RGA pkt 2.3.2 åpner derimot opp for unntak fra plikten i enkelte tilfelle.¹³ Her legges det til grunn at taushetsplikten ikke gjelder uten unntak. Kommentartutgaven fastslår at advokater som andre, har en opplysningsplikt når det f eks gjelder å forhindre alvorlige forbrytelser, jf straffeloven § 139.

¹³<http://www.advokatforeningen.no/Etiske-regler/God-advokatskikk/kommentarutgaven/Alminnelige-prinsipper/#2.3>

For en stund tilbake så jeg en amerikansk spillefilm som omhandlet forsvarerrollen og nærmere bestemt taushetsplikten til forsvareren. Klienten hadde utført flere drap, noe han også innrømmet overfor forsvareren. Klienten hadde planer om å utføre flere drap og gav også uttrykk til sin forsvarer om dette forholdet. Klienten satte bevisst forsvareren i en etisk vanskelig situasjon ved å utnytte det faktum at forsvareren var avskrevet fra å avsløre han uten å bryte med taushetsplikten. Som sagt utspilte dette dramaet seg i en amerikansk spillefilm og vil derfor sannsynligvis ikke være særlig aktuell i virkelighetens verden. Man kan allikevel spørre seg hvordan forsvarer bør forholde seg til taushetsplikten dersom klienten truer med å ta menneskers liv eller skade noens helse.

Nadia Hall mener at taushetsplikten må vike. I sin artikkel *aktuelle etiske problemstillinger sett fra forsvarsadvokatens ståsted*, uttaler hun: ”Jeg er av den bestemte oppfatning at dersom noen er i livsfare, må det gå foran taushetsplikten”.¹⁴ Videre viser hun til straffelovens § 387 som straffer den ”som unnlader å hjelpe den, der er i øiensynlig og overhængende livsfare”.

Meningene om dette delte blant advokater i forsvarerstanden.¹⁵ Mange mener taushetsplikten må gå foran advokatens ønske om å gripe inn overfor klienten. Bakgrunnen for uenigheten er nødvendigheten av taushetsplikten som en grunnleggende rettsikkerhetsgaranti for mistenkte. Dette hensyn taler mot begrensning av taushetsplikten.

På den annen side må man se hen på de reelle hensyn som gjør seg gjeldende. Disse hensyn trekker helt klart i motsatt retning da de er et uttrykk for avgjørelsens godhet. Reelle hensyn taler for at forsvarer bør prøve å overbevise klienten om ikke å foreta handlingen, jf kravet i pkt 1.2 om ”å fremme rett og hindre urett”. Klarer han ikke det, bør han opplyse klienten om at han vil gå til politiet med den informasjonen han sitter inne med. Den al-

¹⁴ Hall, Nadia Juss og etikk side.165

¹⁵ Hall, Nadia Juss og etikk side.165

minnelige rettsfølelsen og reelle hensyn taler for at menneskeliv må veie tyngre enn taushetsplikten.

Dette er riktignok en situasjon i ytterste konsekvens av taushetsplikten. Det er antakelig nødvendig å skille mellom situasjoner hvor det kun er snakk om at klienten vil foreta en straffbar handling og de situasjoner hvor den straffbare handling innebærer fare for tap av menneskeliv eller skade på en persons helse. I det sistnevnte tilfelle må taushetsplikten etter en rimelighetsvurdering uten tvil vike. På den annen side må taushetsplikten til forsvarer antagelig stå seg mot informasjon om forestående straffbare handlinger, dersom de ikke involverer fare for en persons liv eller helse.

Det vil på bakgrunn av den forutgående drøftelsen, og etter en rimelighetsvurdering være i strid med god forsvarerskikk å opprettholde taushetsplikten for enhver pris. Klientens interesser kan ikke her ivaretas for enhver pris.

5 Forsvarerens plikt til å fremme rett og hindre urett

Jeg skal her belyse hvilke oppgaver forsvarer er pålagt ved oppdraget. Spørsmålet er først og fremst om plikten til å fremme rett og hindre urett i Regler for god advokatskikk strider mot de mer spesielle pliktene som forsvarer er pålagt i Retningslinjer for forsvarere.

”En advokats oppgave er å fremme rett og hindre urett. Advokaten plikter innenfor lovens ramme og etter beste evne å ivareta sine klienters interesser”, jf RGA pkt.1.2. En tilsvarende plikt til å ”fremme rett og hindre urett” er ikke inntatt i retningslinjer for forsvarere.

I kommentarutgaven til RGA under pkt 1.2 legges det vekt på at advokatens plikt til å ”fremme rett og hindre urett” ikke passer særlig godt overens med forsvarerrollen.¹⁶

¹⁶ <http://www.advokatforeningen.no/Etiske-regler/God-advokatskikk/kommentarutgaven/Innledning/#1.2>

For forsvareryrket spesielt plikter forsvareren etter ERL pkt 2.1 ”å bidra til at myndighetene, herunder politi, påtalemyndigheten, domstolene og fengselsmyndighetene, respekterer klientens menneskerettigheter og sikrer at han ikke blir behandlet på utilbørlig måte. Forsvareren skal særlig påse at klienten ikke unødvendig berøves friheten, at han ikke utsettes for umenneskelig eller nedverdiggende behandling, at hans rettigheter under frihetsberøvelse ivaretas og at han gis en rettferdig rettergang.”

Etter en naturlig forståelse av ERL pkt 2.1 skal forsvarer sikre at klienten ikke behandles på ”utilbørlig måte” av de ulike aktorene i rettsvesenet. Forsvareren skal sikre at klientens interesser ivaretas fra første til siste stund og generelt arbeide for at klienten gis en ”rettferdig rettergang”.

Spørsmålet videre blir hvordan forsvarerrollen stiller seg til plikten om å ”fremme rett og hindre urett”? Vil forsvarers ivaretagelse av klientens interesse være uforenelig med plikten til å fremme rett og hindre urett? Er de to retningslinjene motstridende? For å avgjøre dette må vi se nærmere på hva det vil si ”å fremme rett og hindre urett”.

”Å fremme rett og hindre urett” kan for det første tale for flest mulig riktige avgjørelser. Flest mulig materielt riktige avgjørelser må sies å fremme rett og samtidig hindre urett ved at skyldige blir dømt og uskyldige går fri. Fremme rett kan videre trekke i retning av at forsvarer bør angi sin klient dersom han innrømmer skyld. Å prosedere på frifinnelse på tross av bedre vitende vil for mange ikke være forenelig med å fremme rett og hindre urett. Disse momentene taler for at forsvarers ivaretagelse av klientens interesse er i uforenelig med fanebestemmelsen i RGA pkt 1.2 om å ”fremme rett og hindre urett”.

På den annen side må vi se hen på hvilken rolle forsvarer skal fylle i en straffesak. Som nevnt skal forsvarer etter ERL pkt 2.1 først og fremst ivareta sin klients interesse ved å sikre ”at han gis en rettferdig rettergang”.

For å sikre at klienten gis en ”rettferdig rettergang” må advokaten blant annet i møte gå politi og påtalemyndighetens anklager mot klienten ved og sørge for at domstolene ikke dømmer før de er helt sikre i sin sak. I ytterste konsekvens kan forsvarer hindre at uskyldige dømmes. Plikten som forsvarer er satt til å utføre i klientens interesse i denne sammenheng, må sies og ”fremme rett og hindre urett”.

John Christian Elden klargjør forsvarerens rolle tydelig i en artikkel for *kritisk jus*: ”Forsvareren har ett og kun ett ståsted. Hun representerer en klient som samfunnet har anklaget for å ha gjort noe galt. Oppgaven går ut på å ivareta klientens interesser så langt det lar seg gjøre innenfor eksamensløftet om å fremme rett og hindre urett. I strafferetten regnes den aller viktigste måten å fremme rett og hindre urett på, for å gjøre alt som tenkes kan for å hindre at et menneske blir dømt uten at det er helt sikre bevis for hans straffeskyld”.¹⁷ Videre uttaler Elden: ”Forsvarerens oppgave er å være opponent og kritiker ved den rettslige etterprøvingen av bevismaterialet: å stille kritiske spørsmål, peke på mangler, prosedere på svikten og være den ytterste skranke for at urett ikke skjer”...” Tvilen skal medføre frifinnelse. Sannheten er ikke funnet”.

At enkelte skyldige gjerningsmenn går fri på grunn av forsvarerens arbeid er ikke utenkelig. For mange vil dette nok virke uforenelig med plikten om å ”fremme rett og hindre urett”. Johs Andenæs mener dette er en uunngåelig følge av forsvarerrollen. I sin artikkel *Ridder for rettferdighet eller leiesoldat for kjeltringer* skriver han: ”Forsvareren er en garanti mot domfellelse av uskyldige, men samtidig må man regne med at hans virksomhet fører til at flere skyldige blir frifunnet. Den tvil som forsvareren er i stand til å vekke, kan komme både skyldige og uskyldige til gode. Det er en konsekvens man må ta med på kjøpet”.¹⁸

¹⁷ Elden, John Christian, Er forsvareretikken død?

¹⁸ Andenæs, Johs, Ridder for rettferdighet eller leiesoldat for kjeltringer? Side 16.

Vi ser altså at det å hindre at uskyldige blir dømt, også faller under betegnelsen i RGA pkt. 1.2 om ”å fremme rett og hindre urett”. Forsvareren representerer den offentlige interesse i at ingen uskyldig blir domfelt og at ingen blir behandlet hardere en riktig er.¹⁹ Det er ikke forsvarerens ansvar at den materielle sannhet kommer for dagen. Det ansvaret hviler i første omgang på påtalemyndighetene og dernest domstolene. Nadia Hall oppsummerer tema godt: ” Det relevante i en straffesak er hva som er bevist, ikke den materielle sannhet”.²⁰

På den ene side kan man spørre seg hvordan forsvarer fremmer rett når han arbeider for å ivareta en klients interesse som i mange tilfeller har begått den handling han er mistenkt for. På den annen side er det er forhåpentligvis bred enighet om at advokaten hindrer urett og fremmer rett ved at han gjennom sitt arbeid, sørger for at klienten gis en rettferdig rettergang i tråd med ERL pkt 2.1. Forsvareren er en nødvendig brikke ved utførelsen av en verdig straffesak i den norske rettsstat.

På strafferettens område er forsvareren som advokat ikke unntatt, men snarere pålagt, en annen rolle enn andre advokatprofesjoner i forhold til oppgaven om å fremme rett og hindre urett.

Forsvarers ivaretagelse av klientens interesse er ikke uforenelig med advokaters plikt til å fremme rett og hindre urett. Tvert i mot er forsvarers plikt til å ivareta klientens interesser et ledd i plikten til og ”fremme rett og hindre urett” etter RGA pkt 1.2.

På bakgrunn av den forutgående drøftelse må det legges til grunn at regler for god advokat-skikk og retningslinjer for forsvarere ikke er motstridende, men snarere tvert i mot sammenfallende.

¹⁹ *Stang, Emil Rettergangsmåten i straffesaker. Side.72*

²⁰ *Hall, Nadia, Juss og etikk s.151*

6 Identifikasjon mellom forsvarer og klient

”Man må opprettholde et forsvarerideal som innebærer at man kan forsvare hvem som helst, uansett hvilke forferdeligheter vedkommende er siktet for. Et slikt ideal markerer at forsvareren og siktede er to personer, og at forsvareren ikke skal belastes med de synsmåter siktede gir uttrykk for”.²¹

Tema her er identifikasjon mellom forsvarer og klient. Jeg skal forsøke å belyse hvor langt forsvarer har anledning til å gå i å tale klientens sak uten å overskride rammene for identifikasjon i de etiske retningslinjer.

Både RGA og ERL regulerer identifikasjonsforholdet mellom forsvarer og klient.

RGA pkt 1.2 tredje ledd regulerer identifikasjon for advokater generelt. Etter denne bestemmelsen heter det at ”advokaten bør ikke identifisere seg med sin klient og har krav på ikke å bli identifisert med de standpunkter han forfekter for sin klient og de interesser klienten har.”

ERL pkt 2.2 regulerer identifikasjonsspørsmålet særskilt for forsvarer: ”Forsvareren skal ikke identifisere seg med sin klient. Forsvarer har krav på ikke å bli identifisert med det han anfører for sin klient eller det syn og de interesser klienten har”.

Ordlyden i de to retningslinjene er i stor grad sammenfallende. I midlertidig sier ordlyden i ERL at forsvarer ikke ”skal” ikke identifisere seg med klienten mens RGA sier at advokaten ikke ”bør” identifisere seg med klienten. At ordlyden i ERL bruker ”skal” taler for at forbudet mot identifikasjon er strengere for forsvarere i straffesaker enn for advokater i sivile saker. Den videre drøftelse tar derfor utgangspunkt i ERL pkt2.2.

²¹ *Langbach, Tor Forsvareren s.34*

Etter en naturlig forståelse av ordlyden inneholder bestemmelsen både en plikt og en rettighet for forsvareren. Plikt til ikke å identifisere seg med klienten, jf ”skal ikke identifisere” og rett på at han ikke blir identifisert med klienten av andre, jf ”krav på ikke å bli identifisert”. ERL pkt 2.2 gir derimot ingen svar på hva identifikasjon innebærer eller når uetisk identifikasjon foreligger. Grensene må derfor trekkes ut i fra en tolkning av øvrige tilgjengelige rettskilder. Først og fremst andre bestemmelser i de etiske retningslinjer.

Å ”identifisere” seg med klienten vil f eks være og personlig tilslutte seg til klientens syn og meninger. Når det blir problematisk å skille mellom hva som er klientens og hva som er forsvarers syn må det kunne sies å foreligge identifikasjon i strid med god forsvarerskikk. Dersom forsvarer går ut med uttalelser om personlig overbevisning om sin klients uskyld, går han for langt i å identifisere seg med de syn og interesser klienten har. Slike uttalelser er derfor i strid med pkt 2.2 og bør unngås.

Uttalelser om personlig overbevisning om klientens uskyld er antakelig det klareste eksempelet på identifikasjon i strid med ERL pkt 2.2. Videre skal jeg søke å trekke opp grensene i tilfeller hvor løsningen er mindre klar.

Etter RGA pkt 1.2 annet ledd skal forsvarer ivareta sin klients interesse ”uten tanke på personlig fordel, politisk oppfatning eller rase, religion eller utenforliggende hensyn”. Bestemmelsen taler for at dersom det er kjent at en advokat personlig har kontroversielle meninger i f eks rasespørsmål, bør han være forsiktig med å ta på seg forsvareropdrag for en klient som er siktet for eksempel rasistiske ytringer. Forsvarer og klient deler i dette tilfelle holdninger og synspunkter og det skaper en fare for uklarhet mht hvilke standpunkter som er klientens og hvilke som er advokatens.

De samme hensyn gjør seg gjeldende dersom forsvarer bagatelliserer klientens handlinger. Fornærmede vil kunne oppfatte situasjonen som om forsvarer personlig ikke oppfatter tiltalen alvorlig og støtter klientens handlinger. Forsvarers opptreden vil i en slik situasjon kunne oppleves som identifikasjon med klienten og bør derfor unngås.

Det er av stor betydning for tilliten til forsvarerstanden som sådan, at forsvareren ikke identifiserer seg med klienten. Spesielt gjelder dette i forhold til domstolens tillit til forsvarergjerningen. Forsvarer må vokte seg for virkningen av kun å opptre som siktedes talerør. Hov presiserer dette godt: ”dersom forsvarere overfor seg selv, siktede og domstolene utelukkende opptrer som siktedes talerør og forlengende arm, så vil forsvarerens opplysninger og vurderinger i det lange løp ikke få større verdi for retten enn siktedes egne forklaringer og vurderinger. Men hvis en bygger på at god forsvarerskikk tilsier at forsvareren bare skal holde seg til det han mener er sant, vil forsvarerens egne vurderinger overfor retten i det lange løp få en selvstendig og sterk betydning for den siktede”.²²

På den annen side er ”forsvarer utad pliktig til lojalt å tilkjennegi samme standpunkt til faktum som klienten gjør”, jf ERL pkt 2.3. Dette taler for at forsvarer må kunne gå langt for å tale klientens sak uten at han kan anklages for å identifisere seg med klienten syn og interesser. Å tale klientens sak er en grunnleggende forutsetning for å kunne ivareta klientens interesser. På denne bakgrunn må forsvarer kunne tale klientens sak på en overbevisende måte uten å risikere å bli anklaget for å identifisere seg med klienten syn og meninger. Forsvarer bør imidlertid presisere at det er klientens syn han utgir og at han opptrer på vegne av klienten. For å unngå identifikasjonsproblemer vil det være hensiktsmessig for forsvarer å ordlegge seg f eks slik: ” *min klient* erkjenner ikke straffeskyld og *han* stiller seg uforstående til anklagende rettet mot *han*”. På denne måten klargjør forsvarer at det klientens syn han uttaler seg om og ikke sin egen personlige mening.

Bortsett fra tilfellet hvor forsvarer går god for klientens uskyld, er det vanskelig å trekke noen klare grenser for hvor langt forsvarer kan gå i å tale klientens sak uten å handle i strid med identifikasjonsforbudet. Rettskildende gir ingen klar løsning på spørsmålet. Det blir til syvende og sist opp til den enkelte advokat selv å trekke grensene.

²² Hov, *Jo Rettergang II* side.253

7 Dokumentinnsyn

Det som her skal belyses er mistenktes/siktedes rett til dokumentinnsyn kontra forsvarerens rett til dokumentinnsyn. Innsynsretten for forsvarer og klient kan være ulik. De begrensingene i dokumentinnsyn som finnes, reiser interessante problemstillinger i forhold til hvordan forsvarer skal/bør forholde seg til sin klient. Det er hovedsakelig dokumentinnsyn under etterforskning som her skal drøftes.

Hovedregelen etter straffeprosessloven § 242 første ledd er at både ”mistenkte og forsvarer på begjæring skal gis adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter såfremt det kan skje uten skade eller fare for etterforskningens øyemed eller tredjemann”. Dersom mistenkte nektes innsyn f eks fordi det kan skade etterforskningen, kan forsvarer i noen tilfelle likevel gis innsyn dersom han bevarer taushet om disse opplysningene overfor klienten, jf straffeprosesslovens § 242a sjette ledd. At forsvareren har adgang til slike taushetsbelagte opplysninger er slått fast i Rt 1993 s.1142.

Etter ERL pkt 3.1 siste ledd ” bør forsvareren bare godta dokumentinnsyn med pålegg om taushetsplikt overfor klienten, jfr. straffeprosessloven § 242, dersom klienten samtykker”.

Ved en sammenligning av lovteksten og retningslinjen ser man at forsvarers innsynsrett i taushetsbelagte opplysninger etter §§ 242 og 242a ikke avhenger av klientens samtykke. ERL pkt 3.1 siste ledd sier imidlertid at klienten ”bør” ha samtykke før forsvarer velger innsyn i opplysningene. ERL pkt 3.1 legger dermed strengere føringer på advokaten innsynsrett enn lovteksten. For å være sikker på at han handler i tråd med god forsvarerskikk må advokaten derfor forholde seg til grensene i ERL. For den videre drøftelse tas det derfor utgangspunkt i ERL pkt 3.1 siste ledd.

Etter en naturlig forståelse av ordlyden er ikke samtykke fra klienten en absolutt betingelse for innsyn, jf ”bør”. Allikevel vil det ut i fra ordlyden være ønskelig/hensiktsmessig med klientens samtykke. Spørsmålet videre blir derfor om forsvareren, med eller uten klientens samtykke, bør godta dokumentinnsyn i disse opplysningene.

ERL pkt 3.1 siste ledd gir ingen klar veiledning på hvilke hensyn som bør tillegges vekt når forsvarer skal avgjøre om han bør godta innsyn eller ikke. For den videre drøftelse tar jeg derfor utgangspunkt i andre bestemmelser som kan være relevante for løsningen.

For det første er ERL pkt 3.1 første ledd relevant. Etter dette punkt skal ”forsvareren så langt det er mulig holde seg løpende orientert om politiets etterforskning, og vurdere om klientens interesser blir tilstrekkelig ivaretatt”. Det er ikke utenkelig at det vil være vanskelig å ”vurdere om klientens interesser blir tilstrekkelig ivaretatt” under etterforskningen dersom forsvarer ikke har innsyn i de taushetsbelagte opplysninger. Er dette tilfelle, bør forsvarer vurdere innsyn for å oppfylle denne plikten etter pkt 3.1 første ledd.

For det andre plikter forsvareren etter ERL pkt 2.1 å påse at klienten gis en ”rettferdig rettergang”. Dersom forsvarer ikke har tilstrekkelig innblikk i saken kan dette utgjøre en fare ved at han blir forhindret fra å utføre forsvarergjeringen på en hensiktsmessig måte. Dersom klientens interesser vil lide av manglende innsikt, bør forsvarer antakelig velge innsikt i de taushetsbelagte opplysninger.

Av hensyn som taler mot innsyn er for det første, faren for at forsvareren kan føle det som problematisk å sitte inne med opplysninger som han ikke kan videreformidle til sin klient. Kanskje er disse opplysningene også svært sentrale for saken og klienten presser på for at forsvareren skal røpe seg. Det må antas at denne situasjonen kan være egnet til å svekke tillitsforholdet mellom forsvarer og klient. For det andre er det mulighet for at forsvarer ved et feiltrinn røper opplysninger til klienten som er underlagt taushetsplikt. I noen tilfeller kan politiet innta en negativ holdning til en forsvarer som ber om innsyn. Bakgrunnen kan være at de er av den oppfattelsen at forsvarer vil kunne lekke informasjon til klienten.

Blant forsvarerstanden er det delte meninger om hvorvidt man bør velge innsyn i opplysninger som er unntatt for klienten.²³ Man har de forsvarere som konsekvent benytter seg av retten på den ene side, til dem som har tatt ett standpunkt om aldri å benytte seg av innsynsretten på den annen side.

Hvis forsvarer velger innsyn, må han tydelig presisere overfor klienten at han ikke under noen omstendigheter kan meddele denne informasjonen. Langbach setter forsvarers posisjon i perspektiv: ” det har liten mening å risikere sin advokatbevilling eller utsette seg for rettergangsbot og tillitstap for å tilfredsstille en klient... ”²⁴

Dersom man vil unngå å havne i en situasjon som lett kan oppleves som problematisk, bør man la være å begjære innsyn i de taushetsbelagte opplysninger. Endelig vil det generelt være hensiktsmessig av forsvarer å avklare situasjonen med klienten. Klientens syn på saken bør også tas med i vurderingen. Fra en forsvarers ståsted vil situasjon muligens være lettest å takle dersom forsvarer og klient sammen kommer til enighet om avgjørelsen der dette er mulig. Det avgjørende må være at det valget forsvarer tar, er fattet med klientens interesser for øyet.

²³ *Smedsrud, Knut* Refleksjoner fra en forsvarer i politilederen.no

²⁴ *Langbach, Tor* Forsvareren side. 92

8 Siktedes forklaring

Under dette punkt behandles etikkens grenser i vanskelige spørsmål som oppstår i forbindelse med siktedes forklaring.

8.1 Politiforklaring

Straffeprosessloven § 232 første ledd behandler mistenktes politiforklaring under etterforskningen. Bestemmelsen legger til grunn at ”før det foretas avhør av mistenkte, skal han gjøres kjent med hva saken gjelder, og at han ikke har plikt til å forklare seg”.

Etter ERL pkt 3.2 første ledd ”må forsvarer gi klienten råd om det vil være i hans interesse å forklare seg for politiet”.

Lovteksten tilsier at det er valgfritt for siktede om han ønsker å forklare seg eller ikke, jf ”ikke har plikt”. Bakgrunnen for valgfriheten er prinsippet om at ingen skal bidra til sin egen domfellelse (selvinkrimineringsprinsippet). Prinsippet er innfortolket i EMK Art.6 som en av siktedes minimumsrettigheter. Etter ERL pkt 3.2 første ledd er forsvareren likevel pliktig til å gi klienten råd om det vil være i hans interesse å forklare seg, jf ”må”.

Etter en ren objektiv forståelse av ordlyden i § 232 første ledd er det ingen momenter som trekker i retning av at det vil være negativt for siktede dersom han velger og ikke forklare seg. Man kan allikevel spørre seg om mistenktes standpunkt om ikke å forklare seg under etterforskningen vil slå ut i mistenktes disfavør. Spørsmålet blir på denne bakgrunn om forsvarer bør råde klienten til å forklare seg eller ikke.

ERL gir ingen veiledning for advokatens vurdering om politiforklaring bør avgis eller ikke. Vurderingen må derfor foretas med utgangspunkt i andre tilgjengelige rettskilder.

For det første kan det være nyttig å trekke parallell til siktedes forklaring for retten. Etter straffeprosessloven § 90 skal siktede gjøres kjent med at han ikke har plikt til å forklare seg for retten. Straffeprosessloven § 93 siste ledd legger likevel til grunn at det vil kunne anses

å tale mot siktede dersom han nekter å forklare seg. Det er nærliggende å anta at de samme hensyn gjør seg gjeldene under politiavhør og at en nektelse også på dette stadiet av saken kan tale mot han.

På samme måte er det heller ikke utenkelig at en tidlig politiforklaring antakeligvis er mer troverdig enn en senere forklaring. Antagelsen bygger på et syn om at dersom siktede ikke har noe å skjule, tjener han heller ikke på å nekte å forklare seg. Faren for at troverdigheten av en senere forklaring kan trekkes i tvil, kan heller ikke utelukkes dersom andre vitner nå har forklart seg og mistenkte har hatt anledning til å tilpasse sin forklaring i henhold til dette.

På den annen side kan det være riktig av forsvareren å råde klienten til vente med å avgi forklaring. I alle fall til forsvareren har fått anledning til å prate med klienten og satt seg tilstrekkelig inn i saken.

I mange tilfeller vil det nok være motstridende hensyn både for og i mot å avgi politiforklaring. Forsvareren må til syvende og sist gi råd ut i fra hva han mener vil være det beste for klienten. Ofte er det hensiktsmessig at forsvarer råder klienten til å forklare seg for politiet.

8.1.1 Bistand til uriktig forklaring, falske bevis eller annen form for uredelighet

Ofte er siktede i en stressende og vanskelig situasjon i en straffesak. Siktede søker gjerne råd hos forsvareren om hvordan han bør forklare seg. Her må forsvareren først og fremst holde seg i skinnet for ikke å overtre de etiske rammene, men samtidig også passe seg for ikke å medvirke til noe straffbart.

Straffelovens § 166 annet ledd straffer en person som ” bevirker eller medvirker” til falsk forklaring”

ERL pkt 2.4 omhandler forsvareretikkens grenser i forhold til advokatens medvirkningsforbud. Retningslinjen fastslår at ”forsvareren ikke må tilskynde eller på annen måte medvirke til uriktig forklaring, falske bevis eller annen form for uredelighet”.

Ved en sammenligning av lovtekst og retningslinje er det klart at de i stor utstrekning er sammenfallende. Strl. § 166 annet ledd straffer den som ”bevirker” eller ”medvirker” til falsk forklaring, mens pkt 2.4 bruker ”tilskynde eller på annen måte medvirker”. Det må antas at det ikke er noen innholdsmessig vesensforskjell pga ordlyden her. Imidlertid strider det i tillegg mot god forsvarerskikk etter pkt 2.4 å medvirke til ”annen form for uredelighet”. Et slikt forbud er ikke inntatt i strl. § 166. Antakelig rammer ”annen form for uredelighet” bredere enn å ”bevirke eller medvirke til falsk forklaring”. Dermed legger ERL pkt 2.4 strengere føringer på advokaten enn strl. § 166 annet ledd. Den videre drøftelse tar derfor utgangspunkt i ERL pkt 2.4.

Det interessante er i hvilke tilfeller forsvarers råd går over til ”å tilskynde til uriktig forklaring eller på annen måte medvirker til klientens uriktige forklaring, falske bevis eller annen form for uredelighet”. Spørsmålet blir hva slags råd det er tillatt at forsvarer gir klienten og hva kan ikke godtas? Jeg skal her forsøke å trekke opp og belyse grensene.

Først vurderes grensene opp mot medvirkning til falsk forklaring, deretter behandler jeg grensene for falske bevis og annen form for uredelighet.

Medvirkning til falsk forklaring

ERL pkt 2.4 gir ingen klare svar på hvor grensene til medvirkning til falsk forklaring går. Spørsmålet må derfor belyses ut i fra en tolkning av andre tilgjengelige rettskilder, først og fremst andre relevante bestemmelser i de etiske retningslinjer, lovtekst og juridisk litteratur.

Det selvsagte er at forsvarer ikke må oppfordre klienten til å forklare seg uriktig. Det vil være ”tilskynde til uriktig forklaring” og derfor også klart uetisk. Dersom klienten spør forsvarer om råd bør forsvarer oppfordre klienten til å forklare seg sannferdig.

Etter ERL pkt 2.3 ”skal forsvarer gi klienten sin vurdering av bevisene i saken...” Forsvarer må på denne bakgrunn antakelig kunne gi klienten en pekepinn på om klienten har en god eller dårlig sak ut ifra de bevis som foreligger, jf ”sin vurdering av bevisene i saken”.

Et interessant eksempel i forhold til grensen for medvirkning til falsk forklaring er følgende: klienten tilstår forholdet overfor forsvarer og søker råd om hvordan han skal forklare seg om dette for retten. Forsvareren på sin side ser derimot en mulighet for frifinnelse på grunn av svake bevis i saken. Har forsvarer her anledning til å prøve å avskjære klientens tilståelse? Langbach er av denne oppfatning.²⁵ Ut ifra en rimelighetsvurdering ligger denne situasjonen antakelig i etikkens grenseland. Dette et godt eksempel på en handlemåte som befinner seg i etikkens gråsoner, men som samtidig kan være sterkt fremmede for klientens interesser, (dersom klienten i utgangspunktet ønsker frifinnelse).

Om klienten i utgangspunktet hadde tenkt å komme med en innrømmelse overfor retten men forsvarer bevisst leder han over i andre baner, vil dette antakeligvis kunne falle inn i kategorien ”tilskynde til uriktig forklaring” i strid med pkt 2.4. Forsvarers oppgave er ikke først og fremst å hindre at skyldige frifinnes. Det vil være uetisk å arbeide for frifinnelse for enhver pris. Dersom klienten går rundt med dårlig samvittighet som gnager og ønsker å gjøre opp seg, kan det beste for klienten være tilståelse. Forsøker forsvarer i et slikt tilfelle å avskjære klientens tilståelse, er det liten tvil om at forsvarer ”tilskynder eller på annen måte medvirker til uriktig forklaring” etter ERL pkt 2.4.

I denne sammenheng er straffelovens § 59 relevant. Etter straffeloven § 59 annet ledd kan siktedes tilståelse føre til at straffen nedsettes. Videre etter RGA pkt 1.2 fjerde ledd plikter advokaten ”å være rådgiver for sin klient”. Det er naturligvis først og fremst juridisk rådgivning advokaten er forpliktet til. Sett i sammenheng taler disse bestemmelsene for at advokaten er forpliktet til å informere tiltalte om muligheten for nedsatt straff etter ved tilstå-

²⁵ Langbach, *Tor Forsvareren* side. 40

else. Det er nærliggende å anta at strafferabatt i de fleste tilfelle vil være i klientens interesse. Det vil stride mot god forsvarerskikk å unnlate å opplyse klienten om dette punkt.

Forsvarer har ikke anledning til å instruere klienten til å forklare seg ”sånn og sånn”. Forsvareren må videre være forsiktig med å gi råd som samlet sett vil gi klienten mulighet for avpasse sin forklaring i tråd med bevisene i saken. Det samme gjelder ledene spørsmål. Nadia Hall²⁶ gir et illustrerende eksempel på ett ledende spørsmål som ikke kan godtas. Spørsmålet går som følger: ”er du sikker på at ikke fornærmede angrep deg først, og du på grunn av det brukte kniven til å forsvare deg i en nødvergehandling?”. Ledende spørsmål av denne typen vil være egnet til å ”tilskynde eller på annen måte medvirke til uriktig forklaring”, og vil derfor være i strid med ERL pkt 2.4.

Det er vanskelig å gi et klart svar på akkurat hvilke råd det er tillat å gi klienten. Det avgjørende er at forklaringen til klienten må være klientens eget ”produkt”. Forsvarer bør uansett veie sine ord nøye for å være sikker på at uttalelsene ikke er egnet til ”tilskynde eller på annen måte medvirke til uriktig forklaring”.

Falske bevis eller annen form for uredelighet

ERL pkt 3.4: ”Dersom forsvareren under etterforskningen blir kjent med opplysninger som kan skade klienten, har han ikke plikt til å legge disse frem for påtalemyndigheten eller retten. Uten klientens samtykke har han heller ikke adgang til dette”.

Ordlyden i ERL pkt 3.4 sier uttrykkelig at forsvarer ikke er pliktig til å legge frem opplysninger til skade for klienten. Under dette punkt tar jeg utgangspunkt i en situasjon der forsvareren blir oppmerksom på at slike bevis finnes. Spørsmålet er hvor langt forsvarer kan gå i å hindre at bevisene kommer frem i dagens lys. Deretter vurderer jeg hvor langt forsva-

²⁶ Hall, Nadia Juss og etikk side.156

rers ansvar strekker for å unngå at det benyttes falske bevis. Når må man kunne si at advokatens opptreden er ”urederlig” i strid med god forsvarerskikk?

ERL gir heller ikke under dette punkt noen veiledning når det kommer til hvor grensene bør trekkes. Vi må derfor søke å løse spørsmålet ut ifra en tolkning av andre relevante rettskilder.

Rt 2007 side. 439 er svært relevant i denne sammenheng. Advokaten i saken ble dømt til 6 måneders fengsel etter straffelovens § 132a, for å ha motarbeidet rettsvesenet. Advokaten hadde påvirket et vitne i en narkotikasak til ikke å møte i retten. Førstvoterende uttaler følgende:” Når B i denne situasjonen ba A om « å få vitnet av banen » har han ved rettsstridig adferd medvirket til å motarbeide rettsvesenet på en måte som var egnet til å påvirke aktøren/vitnet til å ikke møte i retten. Retten er etter bevisførselen overbevist om at det for B fremsto som sikkert eller overveiende sannsynlig at vitnet ikke ville møte etter at A hadde fått formidlet sitt budskap til D.” Avgjørelsen er et eksempel på at forsvarer gikk for langt i å hindre at bevis kom frem under saken. Å aktivt motarbeide rettsvesenet er et ”uredelig” forhold i strid med god advokatskikk etter ERL pkt 2.4.

Videre er kommentarutgaven til RGA under pkt 1.2, relevant. Det legges her til grunn at det finnes klare grenser for hva forsvareren ikke kan medvirke til. Det slås fast at en forsvarer som aktivt motarbeider sakens rette opplysning overskrider grensene. Å fjerne bevis vil være aktiv motarbeidelse av sakens rette opplysning. Dette må anses å være en form for ”urederlig” opptreden og i strid med ERL pkt.2.4.

I forhold til forsvarers bruk av bevis under hovedforhandling er Disiplinærutvalgets avgjørelse i saken ADA-2010-24 relevant. Den innklagede forsvarer benyttet seg av et journalnotat, som siktede hevdet var utarbeidet av fornærmedes lege, som bevis i saken. Det viste seg at notatet var falskt. Det sentrale spørsmålet i saken var om forsvareren hadde opptrådt i strid med ERL pkt 2.4 ved å ”tilskynde eller på annen måte medvirke til å fremlegge falske bevis” i saken, og i så fall hvor langt advokatens aktsomhetsplikt strekker seg her. Disip-

linærutvalget uttalte at ”advokaten har generelt sett en grunnleggende aktsomhetsplikt som gjelder for all sin virksomhet, jf Regler for god advokatskikk punkt 1.3. Han kan ikke blindt stole på de opplysninger han får fra sin klient, og særlig ikke når opplysningene kan være enten krenkende eller sensitive og heller ikke er nødvendig for å ivareta klientens interesser, slik som i denne saken. Det kan i slike tilfeller være påkrevet at advokaten foretar en selvstendig og forsvarlig undersøkelse - eller ta nødvendige reservasjoner i sine uttalelser.” Disiplinærutvalget konkluderte med at forsvareren hadde opptrådt i strid med ERL pkt 2.4 og RGA pkt 1.3.

På bakgrunn av en tolkning av rettskildene er det for det første klart at forsvarer ikke har anledning til aktivt å fjerne bevis som taler i tiltaltes disfavør. For det andre er advokaten avskåret fra å motarbeide sakens rette opplysning. For det tredje har advokaten en aktsomhetsplikt når det kommer til hvilke bevis som kan legges frem for retten.

8.2 Er klientens skylderkjennelse bindende for forsvarer?

Under dette punkt behandles et tilfelle hvor siktede tilstår ugjerningen men forsvarer på sin side ikke tror at klienten snakker sant. Klienten fastholder tilståelsen gjennom saken. Hvordan bør forsvarer forholde seg til mistanken om at klienten er uskyldig?

Utgangspunktet og hovedregelen er at ”Forsvarer skal utad lojalt tilkjennelig samme standpunkt til faktum som klienten gjør, men skal gi klienten sin vurdering av bevisene i saken og om nødvendig gi råd med hensyn til skyldspørsmålet. En skylderkjennelse er ikke nødvendigvis bindende for forsvareren”, jf ERL pkt 2.3. Spørsmålet blir om forsvarer har anledning til å prosedere på frifinnelse til tross for at klienten opprettholder sin tilståelse?

Ut i fra ordlyden, jf ”skal”, er det nærliggende å anta at forsvarers plikt til utad å tilkjennelig samme standpunkt som klienten må gå forholdsvis langt. Man kan samtidig ut i fra bestemmelsen tillegge forsvarer en lojalitetsplikt overfor klienten som tilsier at han normalt bør ta samme standpunkt som klienten. Disse momenter taler for at forsvarer ikke bør pro-

sedere på frifinnelse når klienten ønsker å fastholde tilståelsen. Samtidig kommer det klart frem at klientens skylderkjennelse ”ikke nødvendigvis er bindende for forsvaren”. Ordlyden åpner derfor opp for at forsvaren må ha anledning til å gå imot klientens skylderkjennelse og om nødvendig prosedere på frifinnelse på tross av klientens tilståelse.

Det finnes et kjent eksempel i rettshistorien på at forsvaren går i mot sin klientens tilståelse. Saken er fra 1965 og blir omtalt som Hollekimsaken. Den kjente forsvarsadvokaten Alf Nordhus var forsvaren for siktede under rettsaken.

En frisørdame var sporløst forsvunnet. Tiltalte tilstod å ha tatt livet av kvinnen. Alf Nordhus derimot, hevdet at denne tilståelsen ikke var korrekt og at alt pekte i retning av at tiltalte påtok seg skyld. Nordhus prosederte på frifinnelse i retten tiltross for at siktede fastholdt sin tilståelse. Saken endte med at lagretten svarte nei på alle spørsmål forelagt seg, og med godkjennelse fra retten førte dette til frifinnelse av siktede.²⁷ Saken kan tolkes dit hen at det bør være en forsvarers plikt å gå i mot klientens tilståelse dersom det vil ivareta klientens tarv i saken.

Bakgrunnen for en falsk tilståelse kan være mange. For det første kan den skyldes press, f.eks. under politiavhør og av omstendighetene rundt saken. For det andre kan klienten faktisk ønske et lengre fengselsopphold dersom han f.eks. lever under vanskelige forhold til vanlig. Andre ganger kan en tilståelse være et middel mot å skåne den faktiske gjerningsmann. Dersom forsvaren mistenker at tilståelsen er en følge av hensyn som f.eks. de nevnte, bør forsvaren ha anledning til å imøtegå klientens skylderkjennelse.

Er klientens ønske til skade for klienten, må forsvaren ha anledning til å gå imot dette, betinget av at det er det beste for klienten. Forsvarerens oppgave er å ivareta siktetes tarv i saken, også mot hans vilje. At forsvaren går imot klientens tilståelse kan være et nødven-

²⁷ Nordhus, Alf Jeg tar saken kap: mysteriet på vestlandet

dig middel for å ivareta denne oppgaven. Forsvarer kan i enkelte tilfelle derfor prosedere på frifinnelse til tross for klientens tilståelse

8.3 Ansvar for andre siktede i saken?

Under dette punkt legges det til grunn at klienten har innrømmet skyld overfor advokaten. Det er i midlertidig flere (feilaktig) siktede i saken og klienten prøver å legge skylden over på disse for å fremme egen sak. Klientens interesser og hensynet til at ingen uskyldig dømmes trekker her i hver sin retning. Videre skal jeg her vurdere om advokaten kan ivareta klientens interesser for enhver pris, eller om forsvarer har et ansvar ovenfor andre siktede i saken.

Det finnes ingen konkret veiledning i ERL for hvordan advokaten bør løse en slik situasjon. Veiledning må derfor søkes i andre tilgjengelige rettskilder, først og fremst RGA og relevant lovtekst.

RGA pkt 2.3.2 legger til grunn at ”en advokat skal overholde den taushetsplikt som han er pålagt gjennom lovgivningen.”

Straffeprosessloven § 119 første ledd sier: ”uten samtykke fra den som har krav på hemmelighold, må retten ikke ta i mot forklaring av forsvarere i straffesaker om noe som er betrodd dem i deres stilling”. ”Forbudet faller bort når forklaringen trengs for å forebygge at noen uskyldig blir straffet”, jf § 119 tredje ledd.

Den klare hovedregel etter straffeprosessloven § 119 er at forsvarer ikke kan forklare seg for retten om klientens skylderkjennelse. Denne taushetsplikten oppheves imidlertid dersom forsvarers forklaring hindrer at uskyldige straffes etter unntaket i tredje ledd. Ordlyden i tredje ledd sier imidlertid bare at ”forbudet faller bort når forklaringen trengs for å forebygge at noen blir uskyldig straffet”. Ut i fra ordlyden er advokaten ikke pålagt noen forklaringsplikt etter § 119. Dermed gir bestemmelsen ingen klar løsning på spørsmålet og vi må derfor se hen på andre relevante bestemmelser.

Straffelovens § 172 straffer den som ”undlader at opplyse omstendigheter, der godgjør, at en for en Forbrydelse tiltalt eller dømt er uskyldig, eller som medvirker til en saadan undladelse. Opplysningsplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikten”.

Bestemmelsen sier uttrykkelig at den som har opplysninger som tilsier at ”en Forbrydelse tiltalt eller dømt er uskyldig” har en ”opplysningsplikt” som må gå foran taushetsplikten. Advokaten er på denne bakgrunn pålagt en forklaringsplikt for retten dersom han vet at andre medtiltalte ikke er skyldig etter tiltalen. Å bryte denne plikten er straffbart.

Som nevnt skal advokaten etter RGA pkt 1.2 første ledd ”fremme rett og hindre urett”. Normalt innebærer ikke advokatens ”plikt til å fremme rett og hindre” et ansvar om å få frem den materielle sannhet. Men at en uskyldig person dømmes for en handling han ikke har begått, anses å være den mest alvorlige type urett et menneske kan utsettes for. Den alminnelige rettsfølelse og reelle hensyn taler i denne sammenheng for at advokaten har et visst ansvar for at dette ikke skjer.

Det legges til grunn at forsvareren ikke har anledning til å ivareta sin klients interesser for enhver pris dersom det fører til at andre medtiltalte blir uskyldig dømt. En slik opptreden strider mot rammen i lov og ikke minst mot god forsvarerskikk. Forsvareren har på denne bakgrunn et ansvar for andre tiltalte i saken.

8.4 Forhandlinger med aktoratet

Tema her er forhandlinger med aktoratet. Det er her snakk om såkalt ”plea bargain” eller tiltalepruting. Tiltalepruting vil si at siktet i en straffesak inngår avtaler med aktoratet med mål om å oppnå mildere tiltale. Siktete forplikter seg f eks til å tilstå en mindre alvorlig handling, til gjengjeld for at aktoratet frafaller enkelte punkter i tiltalen.²⁸

²⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Plea_bargain

I Rt 2009 side. 1336 avsnitt 12 uttalte forstvoterende: ” i norsk rett er det ingen lovregulering av avtaler mellom påtalemyndigheten og den siktete om straffepåstanden”. Ettersom forholdet ikke er regulert, legges det derfor til grunn at det ikke finnes konkrete forbud mot forhandling med aktoratet. Man kan allikevel spørre seg om en slik praksis er heldig for siktede. Det skal her belyses hvilke hensyn som taler for og i mot en slik forhandling. Spørsmålet blir om forsvareren bør råde klienten til å forhandle med aktoratet for å oppnå eventuell rabatt?

Spørsmålet må løses ut ifra en tolkning av relevante rettskilder. Under dette punkt er det først og fremst rettspraksis, lovtekst og bestemmelser i ERL som er relevante.

Relevante lovbestemmelser er strpl § 248 og strl § 59 annet ledd. Etter straffeprosessloven § 248 ”kan retten etter begjæring fra påtalemyndigheten og med siktedes samtykke” pådømme saken som tilståelsessak.

Straffelovens § 59 annet ledd lyder: ”har siktede avgitt en uforbeholden tilståelse skal retten ta dette i betraktning ved straffeutmålingen”.

Ved en sammenligning av ordlyden i de to bestemmelsene er det nærliggende å anta at siktede og påtalemyndigheten i strpl § 248 sammen har forhandlet seg frem til denne beslutningen. I tillegg er ikke retten forpliktet av avtalen, jf ”kan”. I motsetning til § 59 annet ledd hvor siktedes tilståelse ikke er fremkommet på bakgrunn av noen forhandling med aktoratet. Dersom siktede uforbeholdent tilstår etter § 59 er retten forpliktet til å legge vekt tilståelsen, jf ”skal”. Videre må strpl § 24 ses i sammenheng med straffeprosessloven § 38. Etter § 38 annet ledd er ikke retten bundet av påtalemyndighetens påstand. Det innebærer at retten ikke er pliktig til å legge avtalen mellom siktede og aktoratet til grunn ved straffeutmålingen.

I storkammer avgjørelsen Rt 2009 side. 1336, vurderte Høyesterett med utgangspunkt i strl § 59 og strpl § 38, ”om det skulle ha selvstendig vekt ved straffeutmålingen at påtalemyndigheten

digheten har gitt tilsagn om å legge ned en bestemt straffepåstand mot at den siktete erkjenner skyld”. På initiativ fra forsvarer, hadde klienten i saken inngått avtale med påtalemyndigheten om å erkjenne skyld dersom påtalemyndigheten la ned en bestemt straffepåstand. Retten konkluderte med at de ikke var bundet av påtalemyndighetens lovnader til siktede. Høyesterett la blant annet vekt på at det finnes ingen holdepunkter for at lovgiverne ved § 59 annet ledd tok sikte på å åpne for ”plea bargaining” i motsetning til forhandling etter § 248. Retten uttalte at det var svært uheldig at ”tiltaltes rettsstilling skal være avhengig av aktors forhandlingsvilje og forsvarers forhandlingsdyktighet.

Avgjørelsen belyser at det er fare for at klientens interesser ikke ivaretas fullt ut ved en forhandling med aktorstatet. Klienten kan risikere å gå med på avtaler som i realiteten aldri oppfylles. Dette er et moment som taler for at forsvarer bør være forsiktig med å råde klienten til å forhandle med aktorstatet.

Videre kan man risikere at klienten kommer med falske tilståelser som følge av press fra aktorstatet. I verste fall kan en uskyldig velge å tilstå handling som han ikke har utført, for å slippe mer alvorlige tiltalepunkter i retten. Situasjonen kan føre til at klienten føler seg presset til å velge mellom to onder.

På den annen side er prosessen i en tilståelsessak en enklere og raskere prosess, uten tiltalebeslutning og hovedforhandling, og kan derfor være å foretrekke for siktede. Dette er hensyn som taler for at forsvarer bør råde klienten til forhandling med aktorstatet.

Klientens rettssikkerhet kan være i fare i en situasjon som den overnevnte. Det er nettopp klientens rettssikkerhet forsvareren skal ivareta ved oppdraget, jf ERL pkt 2.1. Muligheten for å sette denne i fare ved forhandling med aktorstatet, vil være i strid med god forsvarerskikk. Videre kan det spekuleres i om forsvarere i enkelte tilfeller oppfordrer klienten til å forhandle med påtalemyndigheten med sikte på å oppnå en rask og minnelig løsning. Kanskje med påstand om at dette vil være den beste løsning for klienten. Dersom dette i ut-

gangspunktet ikke er i klientens interesse vil konsekvensen igjen være at klientens rettsikkerhet ikke blir tilstrekkelig ivaretatt.

Hensynet til klientens interesser må komme først. Det er på bakgrunn av den forutgående drøftelsen mulighet for at dette hensynet ikke blir tilstrekkelig ivaretatt ved forhandling med aktoratet. På denne bakgrunn vil det kunne være uetisk av forsvarer å oppfordre tiltalte til forhandlinger med aktoratet. Forsvarer bør derfor være forsiktig og vurdere saken nøye før han eventuelt råder klienten til dette.

8.5 Skylderkjennelse kun overfor forsvarer

Situasjonen som her skal belyses er hvordan forsvarer bør forholde seg dersom klienten tilstår overfor han, men utad nekter straffeskyld for forholdet han er mistenkt/siktet for.

Dette er et mye diskutert tema og det er ofte i fokus når man snakker om forsvarergjerningen. Før jeg startet på oppgaven var jeg overbevist om at dette var en vanlig og svært aktuell problemstilling. Dette inntrykket hadde jeg nettopp fordi det var mye fokus rundt det. Underveis som arbeider skrider frem og man får bedre innsikt, blir man også klar over at det er en problemstilling som forsvareren sjeldent behøver å forholde seg til. Rett og slett fordi skylderkjennelse kun overfor forsvarer skjer svært sjeldent. Sannsynligvis finnes det forsvarere, som gjennom en hel arbeidskarriere, ikke har møtt på denne problemstillingen i praksis. Allikevel er den veldig interessant sett ut i fra det etiske perspektiv. Jeg skal videre søke å belyse hvordan advokaten, ut i fra god forsvarerskikk, bør opptre i en vanskelig situasjon som denne.

Strl. § 144 første ledd straffer ”forsvarere i straffesaker, som rettsstridig åpenbarer hemmeligheter som er betrodd dem i stillings medfør”. Forsvarere er altså underlagt en lovbestemt taushetsplikt om de opplysninger klienten gir ham.

ERL pkt 3.4 lyder: ”Dersom forsvarer under etterforskningen blir kjent med opplysninger som kan skade klienten, har han ikke plikt til å legge disse frem for påtalemyndigheten

eller retten. Uten klientens samtykke har han heller ikke adgang til det". En tilståelse er uten tvil "opplysninger som kan skade klienten" ved at de kan føre til domfellelse dersom forsvarer legger disse frem for påtalemyndighetene eller retten. Dersom klienten ikke samtykker er forsvarer etter ordlyden avskåret fra å legge frem opplysningene.

På denne bakgrunn er det klart at forsvareren ikke har adgang til å opplyse retten om klientens skylderkjennelse. Det riktige vil allikevel være at forsvareren først og fremst bør råde klienten til å fortelle retten sannheten, og deretter prosedere på at klienten anses på mildest mulig måte. Ønsker ikke klienten det, blir spørsmålet videre hvordan forsvarer bør forholde seg til klientens skylderkjennelse. Hvilke valg har forsvareren her?

ERL pkt 6.1 annet ledd regulerer spørsmålet: "Dersom klienten erkjenner skyld bare overfor forsvarer, kan han frasi seg oppdraget hvis dette kan skje uten å skade klientens interesser",

Utgangspunktet etter bestemmelsen er at forsvarer kan velge å gå fra oppdraget dersom han synes det er problematisk å fortsette pga klientens skylderkjennelse. Begrensningen ligger i om frasigelsen av oppdraget vil "skade klientens interesser". I realiteten vil det ofte være vanskelig å frasi seg oppdraget "uten å skade klientens interesser". Særlig gjelder dette hvis saken har kommet langt. Hvis klienten kommer med tilståelsen rett før hovedforhandling og forsvarer trekker seg, vil det sannsynligvis skape en viss mistanke om tilståelse dersom forsvareren uten begrunnelse plutselig fratrer. Dette vil naturligvis ikke være gunstig for siktede.

Forsvarerens valgmuligheter er på denne bakgrunn få. Forsvarer kan for det første frasi seg oppdraget dersom klientens interesser ikke vil ta skade av det. For det andre kan naturligvis forsvarer fortsette oppdraget på tross av tilståelsen dersom han ønsker det. Endelig kan forsvarer være forpliktet til å fortsette hvis forsvarer ikke kan frasi seg oppdraget "uten å skade klientens interesser".

For den videre drøftelse legger jeg til grunn at forsvarer er forpliktet til å fullføre oppdraget. Spørsmålet blir derfor hvordan han skal føre oppdraget videre. Strider det mot god forsvarerskikk å prosedere på frifinnelse mot bedre vitende?

Det finnes lite veiledning i rettskildene om hvordan forsvarer må forholde seg i en slik situasjon. Spørsmålet er ikke særskilt regulert i retningslinjene eller lov, og det finnes ingen klare forbud mot å prosedere mot bedre vitende. Løsningen må søkes ved hjelp av en tolkning av andre relevante rettskilder, først og fremst andre relevante bestemmelser i ERL og RGA.

ERL pkt 2.3 er relevant for tolkningen. Forsvareren skal ”utad lojalt tilkjennegi samme standpunkt til faktum som klienten gjør...”. Bestemmelsen kan tolkes dit hen at forsvarer, av lojalitetshensyn, bør prosedere mot på frifinnelse dersom dette er klientens ”standpunkt til faktum”.

Videre er RGA 1.2 annet ledd relevant: ”Advokaten plikter innenfor lovens ramme og etter beste evne å ivareta sine klienters interesser”. Å prosedere på frifinnelse i tråd med klientens ønske vil i utgangspunktet være i klientens interesse.

Etter RGA 1.2 første ledd er ”en advokats oppgave er å fremme rett og hindre urett”. Mange vil nok hevde at å prosedere på frifinnelse mot bedre vitende er uforenelig med advokatens plikt til å ”fremme rett og hindre urett”. Den allmenne rettsfølelsen trekker antagelig i denne retning.

Forsvareren befinner seg her er i en vanskelig og uheldig posisjon hvor hensynet til ”klientens interesser” og hensynet til ”å fremme rett og hindre urett” trekker i hver sin retning. Bernhardt²⁹ illustrerer dette dilemmaet godt: ”Det å opptre advokatetisk høyverdig på vegne av en klient er ikke nødvendigvis det samme som det å være en god advokat for sin kli-

²⁹ *Peter I Bernhardt, Å være advokat side. 248*

ent i den forstand at dette isolert sett bidrar til det beste resultat for klienten. Og omvendt er man ikke nødvendigvis en dårlig advokat for klienten selv om en handlemåte i og for seg bryter med advokatetiske regler. Dette tjener til å få frem at advokaten kan komme i dilemmaer hvor en handlemåte kan være uetisk, men sterkt fremmede for klientens interesser. Dilemmaet kan være mer eller mindre vanskelig å løse”.

Wilhelmsen og Woxholth³⁰ uttaler at ”det ligger i forsvarernes generelle yrkessituasjon og oppgave som forsvarer at han må være stålsatt for en slik situasjon”. Denne uttalelsen trekker i retning av at forsvarer må gå langt i å ivareta klientens interesse i en situasjon som denne.

Det er vanskelig å konkludere med hva som er riktig opptreden her. Svaret er at det ikke finnes noen klar fasit for forsvarer å forholde seg til. Den allmenne rettsfølelsen og reelle hensyn taler antakelig for at klientens interesser ikke bør ivaretas for enhver pris, dersom advokaten ønsker å handle i samsvar med god advokatskikk.

³⁰ *Wilhelmsen, Jan-Fredrik og Woxholth, Geir, Juristetikk side. 72*

9 Opptreden i media

Tema er advokatens bruk av media. Spørsmålet er om forsvarer bør uttale seg og hva som i henhold til god forsvarerskikk er riktig bruk av media.

ERL pkt 5. regulerer forsvarers forhold til media. ERL pkt 5.1 lyder: ”klientens samtykke bør i alminnelighet innhentes før forsvareren uttaler seg om saken, hvis ikke hensynet til klienten nødvendiggjør at forsvareren uttaler seg uten forhåndsgodkjenning. Forsvarer skal respektere et ønske fra klienten om ikke å bidra til medieomtale”.

Ordlyden må tolkes dit hen at forsvarer som utgangspunkt har anledning til å uttale seg i media. I midlertidig er det liten tvil om at klientens samtykke som hovedregel må kreves før forsvarer uttaler seg, jf ”bør”. På den annen er ikke samtykke en absolutt nødvendighet ”dersom hensynet til klienten nødvendiggjør at forsvarer uttaler seg uten forhåndsgodkjenning”. I en slik situasjon må forsvarer foreta en vurdering om hva som vil være det beste for klienten. Advokaten må her vurdere om han bør vente med å uttale seg til han kan få klientens samtykke eller om det av hensyn til klientens interesse er helt nødvendig at å uttale seg uten forhåndsgodkjenningen. At forsvarer uttaler seg uten samtykke kan være aktuelt dersom siktede er utilgjengelig, f eks fordi han er hardt skadd etc. Dersom det er i klientens interesse, må forsvarer i en slik situasjon ha anledning til å uttale seg uten samtykke.

Dersom klienten ikke ønsker medieomtale, er forsvarer forpliktet til å respektere det, jf ”skal”. Har f eks klienten gitt et klart uttrykk til forsvarer om dette tidlig i saken, må forsvarer antakelig være avskåret fra å uttale seg i eventuelle situasjoner som oppstår underveis, tiltross for at hensynet til klienten i utgangspunktet nødvendiggjør at forsvareren uttaler seg. Uten klientens samtykke bør forsvareren generelt være forsiktig med å uttale seg i media.

Etter ERL pkt 5.2 skal ”forsvareren i forbindelse med offentlig omtale av saken alltid ha klientens interesser for øye”. Dersom forsvareren aktivt bruker media for å profilere seg selv, vil dette ikke være i klientens interesse og derfor også klart uetisk.

Pkt 5.2 viser i tillegg til pkt 4.2 som innebærer at forsvareren er forpliktet til å vise respekt for domstolen og aktørene ved uttalelser i media. Forsvarer er på denne bakgrunn avskåret fra å sverte eller skape mistillit til andre aktører i saken ved sine uttalelser.

Etter pkt 5.3 ”skal forsvarer også når klientens samtykke foreligger behandle informasjon fra etterforskningen og sakens dokumenter med forsiktighet. Ved vurderingen av hvilken informasjon som bør gis, kan det blant annet legges vekt på behovet for å korrigere eller balansere informasjon som allerede er offentlig”. Situasjonen kan være den at politi og påtalemyndighet på et tidlig tidspunkt har vært ute i media og omtalt saken. Dersom forsvareren mener at et skjevt og uriktig bilde er gitt som følge av dette, må det antas at forsvareren har anledning til og ”korrigere” og ”balansere” dette bildet ved at han velger å uttale seg. Forsvarerens uttalelser bør allikevel begrenses til det som er nødvendig for å ivareta klientens interesser.³¹

Grove straffesaker er ofte av stor offentlig interesse og som regel får man den tilgjengelige informasjon om saken gjennom uttalelser fra politi og påtalemyndighet. Konsekvensen av en ensidig uttalelse fra politi og påtalemyndighet er faren for forhåndsdømming av siktede, både blant befolkningen som sådan men også av domstolen, kanskje spesielt av legdommere. Domstolen skal naturligvis avgjøre saken ut i fra de bevis som kommer frem under hovedforhandling, men det kan ikke utelukkes at de ubevist vil påvirkes av det som kommer frem i media. Særlig aktuelt er dette hvis saken skal gå for lagrette. I en slik situasjon vil det kunne være i siktetes interesse at forsvareren offentlig går ut med korrigerende informasjon for å rette opp bildet som er skapt i media. Dersom klienten samtykker må forsvarer ha anledning til å gjøre det. På den annen side må forsvareren ved bruk av media være varsom i sin uttalelse, slik at han ikke selv risikerer å påvirke dommere, lagrette eller vitner.

³¹<http://www.advokatforeningen.no/Etiske-regler/God-advokatskikk/kommentarutgaven/Alminnelige-prinsipper/#2.4>

Videre er RGA pkt 1.3 relevant som skranke for hvordan advokaten opptrer i media. Etter bestemmelsen ”skal en advokat i sitt virke opptre saklig og korrekt. Advokaten må unngå en opptreden som er egnet til å skade standens og yrkets anseelse”.

Disiplinærnemnda har gjennom en del avgjørelser klarlagt hvor grensene bør trekkes når det kommer til forsvareres bruk av media for i ivareta klientens interesse. Særlig interessant er det i forhold til hvilke uttalelser som tillates og ikke.

For det første er Disiplinærnemndas sak ADA-2008-D199 relevant. Advokaten i saken var oppnevnt som forsvarer for en gruppe pakistanske taxisjåfører som var tiltalt for skattefusking. Saken var blitt ensidig fremstilt i de tiltaltes disfavør gjennom en nyhetssak i TV2. Forsvarer valgte å uttale seg om saken i en radiodebatt. Disiplinærnemnda la til grunn at ”det var i innklagedes klients interesse å få påpekt at det hans klienter var anklaget for ikke var noe særproblem for norsk-pakistanske miljøet, men et generelt problem i drosjenæringen”. Nemnda la særlig vekt på at advokaten, innenfor lovens ramme, selv må avgjøre hvordan han best bistår klientens interesser, og at ”advokaten må innrømmes relativt vide rammer for denne vurderingen”. Advokaten ble frikjent. Saken er et eksempel på bruk av media som må godtas.

For det andre er saken U bind VI (Disiplinærnemnda 1993) s. 460 relevant. Advokaten i saken hadde uttalt han var ”lattermidt overrasket over dommen og brennsikker på at den ville bli opphevet”. Disiplinærnemnda la til grunn at det var respektløst overfor retten å uttale at dommen var latterlig. I tillegg mente nemnda at uttalelsen ”viste mangel på tilbørlig hensyn til domstolens verdighet”. Advokaten ble meddelt en advarsel for denne uttalelsen i pressen.

Saken ADA-2008-D56 avgjort av Disiplinærnemnda i den såkalte ”Lommemannsaken” er også relevant. Advokaten uttalte blant annet: ”lommemannen har fått en del unger til å rote ned lommene med kjønnsorganet. Hvilke skader skulle dette i utgangspunktet gitt dersom ikke barna var oppdradd til det verste”. Nemnda vurderte blant annet advokatens opptreden

opp mot RGA pkt 1.3. I denne sammenheng la nemnda vekt på at ”forsvarers ytringsfrihet på klientens vegne er vid. Like sikkert er det at den er smalere enn for den alminnelige ytringsfriheten. Disiplinærnemnda la til grunn at ”uttalelsene gikk lengre enn det som var nødvendig for å ivareta klientens interesse i saken”. Den innklagede advokat ble meddelt kritikk for sine uttalelser i media da uttalelsene var i strid med god forsvarerskikk.

Nylig fikk vi et eksempel på en forsvarer som handlet i strid med de etiske retningslinjer ved sin opptreden i media. Saken omhandlet flere polske statsborgere som var mistenkt for å ha utført et ran av en urmaker i Trondheim.³² Forsvareren til en av de mistenkte skrev på sin facebook profil at han skulle forsvare en av de polske statsborgere som *ranet* (min utheving) urmakeren. Den mistenkte var på dette tidspunktet ikke avhørt av politiet og hadde heller ikke erkjent straffeskyld. Man kan raskt trekke den slutning at forsvareren her ikke opptrådte med klientens interesser for øye, jf ERL pkt 5.2 eller med det nødvendige samtykke fra klienten etter pkt 5.1. Advokaten ble fjernet fra oppdraget og mistenkte fikk ny forsvarer. Det må legges til at slike saker hører sjeldenheten til. Det er ingen tvil om at forsvareren i denne saken gikk langt over streken.

17 januar 2000 oppnevnte advokatforeningen og Riksadvokaten et utvalg som skulle arbeide for felles veiledende adferdsnormer for uttalelser i media for både politi og forsvarere på etterforskningsstadiet. Bakgrunnen for denne rapporten er en gjensidig bekymring hos advokatforeningen og Riksadvokaten over utviklingen av offentlig uttalelse under etterforskningen i alvorlige straffesaker. Utvalget understreker behov for en anbefaling i forhold til hvilke opplysninger som bør gis, hvordan disse skal gis og på hvilket tidspunkt de skal gis. Anbefalingen består av følgende punkter:

- Vis respekt for mediens sentrale rolle som informasjonsformidler.
- Vær bevisst at enhver er å anse som uskyldig inntil endelig dom foreligger.
- Ta hensyn til at medieomtale kan være en betydelig tilleggsbelastning.

³² <http://www.adressa.no/nyheter/trondheim/article3299245.ece>

- Gi ikke uttalelser eller opplysninger anonymt. Be om å bli oppgitt som kilde.
- Gi saklig informasjon.
- Vurder å gi informasjon til øvrige parter om hvilke opplysninger du gir til mediene.
- Utlever ikke straffesaksdokumenter uten samtykke fra politiet.
- Unngå forhåndsprosedyre.
- Tenk på at dine uttalelser kan svekke troverdigheten til deg selv og din profesjon.
- Vis respekt for andres profesjonelle oppgaver i saken.

Det er antakelig ulike meninger i forsvarerstanden om hvor aktiv man skal benytte media for å ivareta klientens interesser. Wilhelmsen og Woxholth oppfatning er ”at det rent objektivt forholder seg slik at de fleste klienter og saker ikke er tjent med at advokatene uttaler seg i media. Både ut fra et etisk ståsted og et rent strategisk ståsted vil det oftest være riktig ikke å uttale seg. Så vel klientene som advokatstanden er tjent med diskresjon og minst mulig offentlig støy”.³³ Dette i motsetning til Alf Nordhus som bevisst brukte mediene flittig som del av det ”aktive forsvar”. Forsvarsadvokaten Ben Fegran uttalte i et intervju med Advokatbladet: ” Arenaen for mitt arbeid skal være i rettssalen, det er der hovedjobben er, ikke i media”.³⁴ Dette er en fornuftig holdning, og opptrer man heretter, kan man være rimelig trygg på at man ikke overskrider retningslinjene.

På denne bakgrunn gis forsvareren stor frihet når det kommer til bruk av media. Så lenge hans bruk av media skjer ut i fra hensyn til klienten og samtidig begrenses til det som er nødvendig for å ivareta klientens interesser, må uttalelsene tillates.

³³ *Woxholth, Geir og Wilhelmsen, Jan Fredrik* Juristetikk side. 84

³⁴ <http://www.advokatbladet.no/Profil/Fegran-Ben-2009-10/>

10 Konsekvenser ved brudd på de etiske retningslinjer

Under dette punkt skal jeg belyse hvilke disiplinære følger det kan få for forsvareren dersom han handler i strid med de etiske retningslinjer.

Regler for god advokatskikk håndheves av disiplinærsystemet.

For det første har vi Advokatforeningens regionale disiplinærutvalg, opprettet med hjemmel i advokatforeningens vedtekt § 8-1. Disiplinærutvalget behandler klager over brudd på god advokatskikk, og er obligatorisk første instans for medlemmer av advokatforeningen.³⁵

Parallelt har vi den offentlige Disiplinærnemnda. Etter dl § 227 tredje ledd behandler nemnda ”klager over at en advokat har opptrådt i strid med god advokatskikk eller for øvrig i strid med denne eller annen lov”. Disiplinærnemnda er ankeinstans over avgjørelser fattet av advokatforeningens disiplinærutvalg,³⁶ og første instans for klager mot advokater som ikke er medlem av advokatforeningen. Etter § 227 siste ledd er det slått fast at Disiplinærnemndas vedtak ikke kan påklages. Søksmål mot avgjørelsen truffet av Disiplinærnemnda, reises i så fall mot staten ved Disiplinærnemnda.

Dersom disiplinærutvalget eller Disiplinærnemnda finner at en advokat har opptrådt i strid med god advokatskikk kan de reagere med kritikk, irettesettelse eller advarsel. Advarsel er den strengeste av reaksjonsformene.

Videre kan Advokatforeningens hovedstyre med hjemmel i advokatforeningens vedtekt § 13-3 første ledd ekskludere medlemmet, dersom ”et medlem har opptrådt slik at det ikke bør være medlem av foreningen”.

³⁵ <http://www.advokatforeningen.no/Etiske-regler/Disiplinar-og-tillitssystemet/Disiplinarutvalgene/>

³⁶ <http://www.advokatforeningen.no/Etiske-regler/Disiplinar-og-tillitssystemet/Disiplinarnemnden/>

I de alvorligste tilfeller har Disiplinærnemnden etter domsstolsloven § 227 3.ledd siste punktum anledning til å fremsette forslag til Advokatbevillingsnemnden om å tilbakekalle en advokatbevilling. Konsekvensen av en advokats opptreden i strid med god advokatskikk er i verste fall tap av advokatbevillingen, jf domsstoloven § 230 nr.1.

Konsekvensen av irettesettelse, kritikk eller advarsel er mindre klar. Det antas at man kan drive sin advokatvirksomhet videre på tross av disse reaksjonene.

Etter advokatforskriftens § 5-3 annet ledd er avgjørelsene offentlige. En klient har i prinsippet mulighet til å undersøke om advokaten har vært innklaget for disiplinærsystemet. Dersom advokaten har vært innklaget flere ganger kan dette naturligvis føre til at klienten ønsker å benytte seg av en annen advokat.

Sannsynligheten er stor for at advokaten som følge av reaksjonene mister tillit, både hos eventuelle klienter men også i forsvarerstanden som sådan. Særlig gjelder dette dersom han har vært innklaget flere ganger. Det vil være et tegn på at forsvareren jevnlig opptrer i etikkens grenseland.

I enkelte tilfeller vil brudd på etikkreglene samtidig medføre straffeansvar, f eks ved brudd på taushetsplikt etter straffelovens § 144, eller ved medvirkning til falsk forklaring etter straffelovens § 166.

Dersom en advokat gjentatte ganger handler i etikkens grenseland og trår over grensene, vil dette til syvende og sist gå utover klientens interesse og rettssikkerhet. Advokaten får sannsynligvis et dårlig rykte som i verste fall kan føre til at advokaten mister sin troverdighet hos aktørene i retten. Klienten vil i ytterste konsekvens kunne lide av dette.

11 Konklusjon

For det første viser oppgaven at advokaten bør være forsiktig med å ta initiativ til etableringen av forsvareroppgavet. For det andre ser vi at advokaten som hovedregel bør avstå fra å ta et forsvareroppgavet dersom det er fare for interessenstrid.

For det tredje er det klart at advokatens taushetsplikt må gå langt, men at den ikke kan opprettholdes for enhver pris. For det fjerde viser oppgaven at forsvarers plikt til å ivareta klientens interesser er sammenfallende med advokatens plikt til å fremme rett og hindre urett. For det femte er det vanskelig å trekke noen konkrete grenser for hvor langt advokaten kan gå i å tale klientens sak, uten å identifisere seg med klienten. For det sjette viser oppgaven at det både er hensyn for og imot advokatens innsyn i taushetsbelagt opplysninger.

Når det kommer til siktetes forklaring møter advokaten flere etiske utfordringer. Her trekker ofte klientens interesser og hensynet til å fremme rett og hindre urett i hver sin retning. Det finnes ingen klar fasit, men ofte vil det stride mot god forsvarerskikk å ivareta klientens interesser for enhver pris. Endelig bør advokaten opptre hensynsfullt dersom han velger å benytte seg av media for å ivareta klientens interesser.

Opgaven viser at nøyaktig hvor langt forsvarer har anledning til å gå for å ivareta klientens interesser, er det ofte vanskelig å gi et klart svar på. Hva som er i klientens interesse og hvor langt han kan gå for å ivareta denne, blir ofte opp til advokaten selv å avgjøre. Dersom opptreden strider mot retningslinjene eller lov, har han gått for langt. Klientens interesse kan ikke ivaretas for enhver pris.

Som oppgaven viser får man få en viss hjelp av rettskildene, men ofte gir disse ingen klare svar for løsningen av vanskelige etiske spørsmål. Da er det i bunn og grunn opp til den enkelte forsvarer hvordan han velger å håndtere situasjonen. Valget han tar må han kunne stå ved. Woxholth og Wilhelmsen uttrykker dette godt: ” Dersom forsvareren befinner seg i en

valgsituasjon som byr på eventuelle etiske problemer, bør man velge den trygge løsning, den som klart respekterer de etiske regler.³⁷

Det er delte meninger i forsvarerstanden om hvor langt man kan gå for å ivareta klientens interesser. Enkelte vil gå langt for å ivareta sin klients interesser, kanskje til og med så langt at de vil ivareta klientens interesser for enhver pris. Andre har en mer restriktiv oppfatning av hva som er etikkens grenser i forsvarergjeringen. Har man foretatt en avgjørelse eller en handling som allmennheten er negativ til, så har man kanskje gått for langt i ivaretakelsen av klientens interesser.

Forsvarstanden har muligens "godt" av å bli utsatt for et kritisk søkelys. Det er kanskje et nødvendig middel for å sikre at advokatene ivaretar klientens interesser innenfor retningslinjenes rammer. At forsvarers handlinger kommer frem i lyset vil kunne bidra til at advokatene tenker seg ekstra godt om i etisk vanskelige situasjoner før de treffer et valg.

For å sikre at det for fremtiden utdannes jurister/advokater med fokus på yrkesetikk, bør etikken i større grad ha en sentral rolle under studiene. Yrkesetikk burde med fordel vært tatt inn som eget fag på universitetet.

For medlemmer av advokatforeningen er det krav om 80 timer etterutdanning i løpet av 5 år. Det kreves kun at 5 av disse timene omhandler etikk. Dersom advokaten ikke gjennomfører kravet til etterutdanningen er konsekvensen et gebyr. Altså har advokaten anledning til å betale seg ut av plikten. Medlemskapet i Advokatforeningen er forøvrig frivillig. Det innebærer at man i utgangspunktet bare kan melde seg ut, for slik å komme seg unna kravet til etterutdanningen. Kanskje burde regelverket vært strengere?

³⁷ *Bernhardt, Peter I*, God advokatskikk og etiske rammer for utøvelse av advokatyret, Å være advokat side. 257

På samme måte som i RGA, hadde det vært hensiktsmessig med en kommentarutgave til ERL. En slik kommentarutgave ville vært nyttig for å belyse grensene ved de spesielle etiske utfordringene som en forsvarsadvokat møter i yrket.

Endelig kan man spørre seg om terskelen for å klage inn advokater for disiplinærsystemet burde vært lavere. Klienter, advokater og andre med klageinteresse burde med fordel benytte klageadgangen i større grad. På den måten sikrer man at fokuset på yrkesetikken blir mer synlig. Samtidig ville det ført til flere avgjørelser som belyser hvor grensene for god forsvarerskikk bør trekkes.

Advokaten utfører en viktig oppgave ved å sikre at klientens rettssikkerhet blir ivaretatt. På denne bakgrunn må forsvarer ha anledning til å gå rimelig langt for å fremme klientens sak. Å ivareta klientens interesser for enhver pris vil, som oppgaven viser, derimot ikke være forenelig med forsvareroppgaven. Ergo er det ingen enkel oppgave forsvareren er tildelt. Det er viktig å huske på for oss som ser saken utenifra.

12 Litteraturliste

Stang, Emil Rettergangsmåten i straffesaker. 2.utg. Oslo 1951

Andenæs, Johs Straffeprosessen Universitetsforlaget 1977

Smedsrud, Knut Refleksjoner fra en forsvarer i politilederen.no

Hall, Nadia Juss og etikk

Wilhelmsen, Jan-Fredrik, Woxholth, Geir Juristetikk

Langbach, Tor Forsvareren

Knudtzon, Sigurd, Omsted Wilhelm Å være advokat

Nordhus, Alf Jeg tar saken

Hov, Jo Rettergang II

Elden, John Christian Er forsvareretikken død? Kritisk juss

Andenæs, Johs Ridder for rettferdighet eller leiesoldat for kjeltringer

Interessekonflikt i straffesaker som forsvarsetisk problemstilling. Rapport fra arbeidsgruppen for forsvareretikk

Straffeloven. Almindelig borgerlig straffelov av 22. mai 1902 nr. 10

Straffeprosessloven. Lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22. mai 1981 nr. 25

Domstolloven. Lov om domstolene av 13. august 1915 nr. 5

Den europeiske menneskerettskonvensjon av 4. november 1950

Menneskerettsloven av 21. mai 1999 nr. 30

Retningslinjer for forsvarere (ERL)

Regler for god advokatskikk (RGA)

Advokatbladet nr. 3 2008

Høyesterettsavgjørelser:

Rt.1929 side.216

Rt.2004 side.950

Rt.1983 side. 1184

Rt.2001 side. 465

Rt.2001 side. 536

Rt.1993 side.1142

Rt.2007 side. 439

Rt 2009 side. 1336

Rt.2000 side.1948

Lagmannsrettsavgjørelser:

LE-2001-247

Avgjørelser fra Disiplinærnemnda og disiplinærutvalget:

ADA-2007-D88

ADA-2007-D30

ADA-2004-171

ADA-2008-16

ADA-2003-3

ADA-2001-88

ADA-2010-24

U bind VI (Disiplinærnemnda 1993) s. 460

ADA-2008-D56

ADA-2008-D199

